

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**PEYZAJ PLANLAMA ÇALIŞMALARINDA
GÖRSEL PEYZAJ DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK
BİR YÖNTEM ARAŞTIRMASI**

Işıl ÇAKCI

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ANKARA

2007

Her hakkı saklıdır

ÖZET

Doktora Tezi

PEYZAJ PLANLAMA ÇALIŞMALARINDA GÖRSEL PEYZAJ DEĞERLENDİRMESİNE YÖNELİK BİR YÖNTEM ARAŞTIRMASI

Işıl ÇAKCI

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Bu doktora tez çalışması kentsel açık ve yeşil alanların, özellikle kent parklarının planlanması ve tasarlanması aşamalarında hem kullanıcı görüşlerini hem de uzman değerlendirmelerini dikkate alan ve bu sayede kullanıcının tatmin olmasını da sağlayan mekanlar yaratılmasında kullanılacak bir yöntem geliştirmeyi ve yön gösterici mekan tipolojileri ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu araştırma kapsamında peyzaj algısı yalnızca görsel boyutta ele alınmıştır.

Bu tez çalışmasının ana materyalini çeşitli kent parklarına ait 25 adet fotoğraf oluşturmaktadır. Fotoğraflardaki görüntüler üzerinden kullanıcı grubu ve uzman grubu olmak üzere iki ayrı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Kullanıcı grubundan görüntüleri beğeni durumlarına göre puanlandırmaları istenmiştir. Uzman grubu ise görüntüleri araştırma konusu ile ilgili kuramsal çerçeveye dayanarak hazırlanan mekansal karakteristikler kapsamında değerlendirmiştir. Daha sonra kullanıcı grubu anket sonuçları ve uzman grubu değerlendirmeleri karşılaştırılarak en çok ve en az tercih edilen görüntülere ilişkin mekansal karakteristikler ortaya koyulmuştur.

Araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarına dayanılarak, istatistiksel anlamda anlamlı ve daha önce yapılmış uluslararası literatürdeki çalışmaların sonuçlarını destekleyen veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucu düzenlilik, açıklık, bakımlılık seviyelerinin ve doğal elemanların varlığının mekan tercihleri üzerine doğrudan etkili olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak bu mekansal karakteristiklerin biraraya getirilmesiyle, mekan tipolojilerinin ortaya konulabilmesi mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

2007, 109 sayfa

Anahtar Kelimeler: görsel peyzaj değerlendirme, peyzaj algısı, peyzaj tercihleri, kent parkları.

ABSTRACT

Ph. D. Thesis

A RESEARCH OF METHODOLOGY FOR VISUAL LANDSCAPE ASSESSMENT IN LANDSCAPE PLANNING

Işıl ÇAKCI

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

This Ph. D. thesis aims to provide a methodology which brings together both user preferences and expert assessments to satisfy user needs and to guide landscape designers and planners during planning and design process of urban open and green spaces, especially urban parks. In this thesis, landscape perception is taken into account of only in visual perception context.

25 photographs which belong to different urban park examples from both Turkey and abroad, are the main materials of this study. Two separate questionnaires were prepared and one was answered by users and the other by the experts. Users were asked to rate each scenery in the photographs in the context of their level of pleasure and interestingness. Experts assessed the same photographs using the criterias they were given. The criteria were chosen depending on theoretical framework of the study. Then, user surveys and expert assessments were linked, and evaluated which guided determination of both the most and the least preferred scenes.

Data gathered in this study is found to be statistically significant and the results are consistent with previous studies regarding landscape preferences. Research findings show that certain levels of order, spaciousness, maintenance and the prominence of natural landscape elements directly influence landscape preferences. Finally, it is concluded that these spatial characteristics can be used to form preferred spatial typologies in urban parks which will guide planners and designers.

2007, 109 pages

Key Words: visual landscape assessment, landscape perception, landscape preferences, urban parks.

TEŞEKKÜR

Bu konuda araştırma olanağı sağlayan ve çalışmalarımın her aşamasında bilgi, öneri ve desteğini esirgemeyen danışmanım Sayın Prof.Dr.Hayran ÇELEM başta olmak üzere Tez İzleme Komitesi üyeleri Sayın Doç.Dr.Hülagü Kaplan'a ve Sayın Doç.Dr. İlkden TALAY'a, anket çalışmalarımın yürütülmesinde yardımcı olan ve kolaylık sağlayan Sayın Doç.Dr.Dicle OĞUZ'a ve Sayın Yard.Doç.Dr. Aysel USLU' ya, çalışmam süresince destek olan arkadaşlarım Araş.Gör. Tahsin YILMAZ'a, Başaran ALEV'e ve Araş.Gör. Murat MEMLÜK'e, anket sonuçlarının değerlendirilmesinde yardımcı olan Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden Araş.Gör. Özdal KÖKSAL'a, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde çalışmalarımı yürüttüğüm sürece desteğini gördüğüm diğer tüm öğretim üyelerine ve çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Çalışmalarım süresince her anlamda bana destek sağlayan, anlayış gösteren, keyif ve moral kaynağı olan değerli arkadaşım Araş.Gör. Lerzan Y. ERDİNÇ'e, yurtdışında olmasına rağmen her zaman desteği ile yanımda olduğunu hissettiren, her türlü bilgiyi, kaynağı ve değerli düşüncelerini benimle paylaşan değerli arkadaşım Ayça HASGÜLER MEHLİG'e, maddi ve manevi her türlü desteğini benden esirgemeyen Prof.Dr. Mustafa KAYMAZ'a ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Işıl ÇAKCI

Ankara, Eylül 2007

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ŞEKİLLER DİZİNİ	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ	vii
1.GİRİŞ.....	1
1.1Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.2 Kaynak Özetleri	4
2. KURAMSAL TEMELLER	8
2.1 Estetiğe Felsefi Bakışın Tarihçesi	8
2.2 Peyzaj (Çevre) Algısı	13
2.3 Peyzaj (Çevre) Algısı ve Peyzaj Tercihlerine İlişkin Bazı Yaklaşımlar ve Teoriler	15
2.3.1 Biyofili (Biophilia) hipotezi	17
2.3.2 Habitat teorisi	18
2.3.3 Prospect- refuge teorisi	18
2.3.4 Kentlerin dizini	19
2.3.5 Bilgi işleme teorisi (Information processing theory) ve çevre tercih modeli	20
2.3.6 Bilişsel imgeler ve kent imgesi	24
2.3.7 Gereksinimler hiyerarşisi	26
2.3.8 Berlyne – Wohlwill yaklaşımı	29
2.3.9 Gestalt ilkeleri	32
2.3.10 Sağlarlıklar (affordances) kuramı	36
2.4 Peyzaj Algısı ve Tercihleri Değerlendirme Yaklaşımları	37
2.5 Peyzaj Tercihlerini Etkileyen Etmenler	41
3. MATERYAL VE YÖNTEM	45

3.1 Materyal	45
3.2 Yöntem	47
3.2.1 Anketlerin hazırlanması	49
3.2.2 Anketlerin uygulanması	50
3.3.3 Anketlerin değerlendirilmesi	51
4. BULGULAR	53
4.1 Kullanıcı Anketlerine İlişkin Araştırma Bulguları	53
4.2 Uzman Grubu Anketlerine İlişkin Araştırma Bulguları	56
4.3 Kullanıcı Grubu ve Uzman Grubu Anketlerinin İlişkilendirilmesi	58
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	63
KAYNAKLAR	69
EKLER	73
EK 1 Araştırma materyali olarak kent parklarına ilişkin görüntüler	74
EK 2 Kullanıcılara uygulanan anket formu	81
EK 3 Uzman grubuna uygulanan anket formu	85
EK 4 Beğeni durumu ve ilginçlik arasındaki ilişkiye ait istatistiksel analiz tabloları	94
EK 5 Terimler Sözlüğü	107
ÖZGEÇMİŞ	108

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Yüksek derecede tutarlılıkta bir mekan örneği	22
Şekil 2.2 Düşük derecede tutarlılıkta bir mekan örneği	22
Şekil 2.3 Gizemlilik	23
Şekil 2.4 Maslow “Gereksinimler Hiyerarşisi”	27
Şekil 2.5 Fiziksel çevre ve bireyin estetik tepkisi arasındaki ilişki	31
Şekil 2.6 Artan uyarı potansiyeline göre zevk alma değeri desenindeki değişim	32
Şekil 2.7 Rubin vazosu	34
Şekil 2.8 Gestalt kuşatılmışlık ilkesi	34
Şekil 2.9 Gestalt yakınlık ilkesi	35
Şekil 2.10 Gestalt benzerlik ilkesi	35
Şekil 2.11 Gestalt süreklilik ilkesi	35
Şekil 2.12 Gestalt kapanma ilkesi	36
Şekil 2.13 Vining ve Stephens’in (1986) halk tercih modeli	40
Şekil 2.14 Toplumsal peyzaj tercihleri hiyerarşisi	42
Şekil 3.1 Genel çalışma planı	47
Şekil 3.2 Çalışmaya ait kuramsal çerçeve	48
Şekil 4.1 En çok beğenilen 5 görüntü	59
Şekil 4.2 En az beğenilen 5 görüntü	61

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1 Kaplan ve Kaplan Tercih Matrisi	23
Çizelge 3.1 Mekansal karakteristikler ve tercih ölçütleri	50
Çizelge 3.2 Kullanıcı anketleri puan değerlendirmesi	51
Çizelge 3.3 Uzman anketi puan değerlendirmesi	52
Çizelge 4.1 Beğeni durumları ve ilgi çekicilik arasındaki ilişki	54
Çizelge 4.2 Beğeni ve ilgi çekicilik ağırlıklı puanlarına göre görüntülerin sıralanması	55
Çizelge 4.3 Uzman grubu değerlendirme tablosu	57
Çizelge 4.4 En çok beğenilen görüntülere ilişkin uzman değerlendirmeleri	60
Çizelge 4.5 En az beğenilen görüntülere ilişkin uzman değerlendirmeleri	62

1. GİRİŞ

Çevre psikolojisi, insan ve fiziksel çevre arasındaki karmaşık ilişkiyi inceleyen ve insan habitatının kalitesini iyileştirmeye yönelik uygulamalı bir bilim dalıdır. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan çevre psikolojisi, insan ve çevresi arasındaki bu karmaşık ilişkileri incelerken insan-çevre etkileşimi bağlamında “nasıl” ve “neden” sorularına cevap arar. Peyzaj algısı ve peyzaj tercihleri konuları da çevresel psikoloji kapsamında ele alınan çalışma alanlarıdır.

Peyzaj algısına yönelik çalışmalar asıl olarak peyzaj değerlendirme araştırmaları ve uygulamalarının bir parçasıdır. Peyzaj değerlendirmesi bir peyzajın belirlenen bir takım ölçütleri ne kadar karşıladığını sorgular. Peyzaj algısı değerlendirmelerinde ise bu ölçütler genel olarak estetik ya da peyzaj tercihleridir (Parsons and Daniel 2002, Palmer 2003).

Estetik kavramı ortaya çıktığı dönemlerde öncelikle felsefenin araştırma konusuyken bugün sanattan, moda sektörüne, turizmden, kaynak yönetimine kadar pek çok alanda planlama, tasarım, uygulama, yönetim ve pazarlama aşamalarında öne çıkan bir kavramdır.

Estetik kavramı rasyonel plancılar tarafından genellikle gözardı edilmiştir (Porteous 1996). Temel planlama yaklaşımlarına zıt olarak, görsel değerlendirme çalışmaları estetiği, planlama, tasarım ve yönetim ile bütünleştirmeye çalışır. Bu konudaki araştırmalara daha çok çevre psikolojisi, kırsal sosyoloji ve coğrafya bilim dallarından olmak üzere sosyal bilimciler önayak olmuşlardır. Bu çalışmalardaki temel ilgi alanı peyzaj ya da çevre özelliklerini tanımlamak ve değerlerini ölçmektir.

Peyzajlar harekete ve keşfetmeye olanak sağlarlar ve gözlemciyi katılımcı olmaya zorlarlar. Peyzaj algısı her zaman eylem, kontrol ve yönlendirme içerir. Peyzajlar sosyal etkinliğin parçasıdır.

Peyzaj algısı, peyzaj tercihleri ve peyzaj estetiği kavramlarının tanımlanabilmesi için öncelikle peyzajın tanımlanması gerekmektedir. Peyzaj kavramı bir çok farklı şekilde ifade edilebildiği gibi, farklı dillerde farklı anlamlar ortaya koyabilmektedir.

Literatür araştırmaları sırasında peyzaj-çevre ve kelimelerinin farklı literatürlerde zaman zaman eşanlamlı, zaman zamansa farklı anlamlarda ele alındığı görülmüştür. Bu nedenle bu tez çalışması kapsamında öncelikle aşağıda peyzajın tanımına ilişkin farklı literatürlere dayanarak açıklamalarda bulunulmuş, tezin diğer bölümlerinde ise konunun bütünlüğü ve akışı bozulmadan zaman zaman peyzaj-çevre kelimeleri eşanlamlı olarak kullanılmıştır.

Appleton'a (1980) göre peyzaj "çevre" kelimesi ile eşanlamlı değildir, ancak "görsel olarak algılanan" çevreyi tanımlar. Daniel ve Vining (1983)'e göre ise peyzaj ya da peyzaj kalitesi kavramları öncelikle çevrenin görsel özelliklerine odaklanır.

Avrupa Konseyi'nin faaliyetleri çerçevesinde, 2000 yılında İtalya Floransa'da düzenlenen "Avrupa'da Peyzajın Korunmasından Sorumlu Bakanlar Konferansı" sırasında Türkiye tarafından da imzalanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde ise peyzaj; "insanların **algıladığı** şekliyle; özellikleri, doğal ve/veya insan etkenlerinin etkileşimi ve faaliyeti sonucunda oluşan alanlardır" olarak tanımlanmıştır (Anonymous 2000).

Günümüzde dünya nüfusunun önemli bir kısmı kentsel alanlarda yaşamaktadır. İkinci endüstri devrimini takiben hız kazanan kentsel oluşumlar, "kentsel peyzaj" kavramının ortaya çıkmasına ve kentsel yaşam kalitesi bağlamında önem kazanmasına neden olmuştur. Kentsel peyzajın elemanları olan ve peyzaj mimarlığı meslek disiplininin kent içerisindeki çalışma alanları olan kent parkları, meydanlar, rekreasyon alanları gibi açık ve yeşil alanlar, kentsel karakter, kent imgesi ve kent ekolojisi üzerinde önemli işlevlere ve etkiye sahiptir. Bu alanlar, doğru planlanma tasarım ve yönetim yaklaşım ve uygulamaları ile, aynı zamanda birey ve kentte yaşayan farklı topluluklar için rekreasyona, kentle ve diğer kentlilerle etkileşime, serbest zamanın değerlendirilmesine ve çeşitli kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesine olanak sağlayarak sosyal anlamda da fayda sağlarlar.

Kent parkları, kentsel çevrenin önemli elemanlarından biridirler. Yukarıda belirtildiği gibi rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlarken, kentin imgesi ve algılanan değerine de olumlu katkıda bulunurlar. Kentte yaşayan tüm sosyal gruplara hizmet ederler. Bu geniş kapsamıyla kent parkları, kentsel yaşam kalitesine yalnızca sosyal ve davranışsal anlamda değil, aynı zamanda fiziksel ve ekolojik anlamda da katkıda bulunurlar.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu doktora tez çalışması kentsel açık ve yeşil alanların, özellikle kent parklarının planlanması ve tasarlanması aşamalarında hem kullanıcı görüşlerini (öznel değerlendirmeler) hem de uzman değerlendirmelerini (nesnel değerlendirmeler) dikkate alan ve bu sayede kullanıcının tatmin olmasını da sağlayan mekanlar yaratılmasında kullanılacak bir yöntem geliştirmeyi ve yön gösterici mekan tipolojileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu araştırma kapsamında peyzaj algısı yalnızca görsel boyutta ele alınmıştır.

Araştırma sürecinde cevaplanması hedeflenen araştırma soruları aşağıdaki gibidir;

- Kullanıcıların peyzaj algısı ve tercihlerine dayanarak kent parkları için mekan tipolojileri elde etmek ya da geliştirmek mümkün müdür?
- Bu mekan tipolojilerini oluşturmada kullanıcı fikirleri ile uzman değerlendirmeleri arasında ilişki kurulabilir mi?
- Kullanıcıların kent parklarında tercih ettikleri peyzaj özellikleri nelerdir?

Bu çalışma sonucunda ulaşılan sonuçların kentsel peyzaj tasarımı, kentsel peyzaj planlama ve kentsel açık-yeşil alan yönetimi uygulamalarına yön göstermesi, tasarım ve planlama uzmanlarına kullanıcı beklentileri doğrultusunda bilgi vermesi ve çevre psikolojisi ve peyzaj tercihleri konusunda literatüre deneysel çalışma anlamında katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışma, “Giriş”, “Kuramsal Temeller”, “Materyal ve Yöntem”, “Bulgular” ve “Tartışma ve Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır. “Kuramsal Temeller” bölümünde peyzaj algısı ve peyzaj tercihlerine ilişkin kuramlar ve yaklaşımlar incelenerek özet

olarak verilmiştir. “Materyal ve Yöntem” bölümünde çalışmanın gerçekleştirilmesinde kullanılan materyaller ve çalışmada kullanılan yöntemler açıklanmıştır. “Bulgular” bölümünde gerçekleştirilen deneysel çalışma sonucu elde edilen bulgular açıklanmıştır. Son olarak “Tartışma ve Sonuç” bölümünde ise çalışmaya ait bulgular değerlendirilmiş, daha önce konu ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları ile karşılaştırmalar yapılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

1.2 Kaynak Özetleri

Bu başlık altında araştırmayı kuramsal ve deneysel yönden yönlendiren belli başlı uluslararası literatüre ilişkin özetler verilmiştir.

Lynch (1960), kent imgesi üzerine olan çalışması “*The Image of the City*” de, kentin kentliler tarafından algılanışına dair kuramsal bir temel oluşturmaya çalışmıştır. Lynch, bu çalışmasında kentin imgesine ve dolayısıyla algılanışına dair beş temel unsur belirlemiştir. Bunlar yollar/izler, bölgeler, sınırlar, düğüm noktaları ve nirengilerdir (özgün odaklar). Kenti oluşturan bu beş unsur, zihinsel haritalar olarak modellenir ve bu zihinsel haritalar kentlinin kenti algılamasında önemli rol oynar.

Kaplan and Kaplan (1978) “*Humanscape: Environments for people*” isimli editörlüğünü yaptıkları kitaplarında insan ve çevresi arasındaki bilişsel ve davranışsal ilişkiler hakkında makaleler yer almaktadır. Makaleler, algı ve mekan tercihleri konusunda kuramsal ve deneysel sonuçlara dayalı bilgiler içermektedirler.

Schroeder (1982), kent parkları ve kent ormanlarının tercih edilen özelliklerine ilişkin Chicago metropolitan alanında yaptığı araştırmada, kentlilerin sırasıyla ağaçlık alanları ve su yüzeylerini çekici özellikler olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Alan içerisindeki yolların güvenli ve hareket etmeyi kolaylaştırıcı olması, alanın güvenliği, bakımlı oluşu gibi özellikler ise diğer tercih sebeplerini oluşturmaktadır.

Bourassa (1988), “*Toward a theory of landscape aesthetics*” başlıklı çalışmasında estetik kavramının çoğunlukla sanat objeleri için kullanıldığını belirterek, peyzaj

estetiği kavramı için kuramsal yaklaşımlar gerekliliğini belirtmiştir. Bourassa, çalışmasında peyzaj estetiği teorisi geliştirmeye yönelik olarak pragmatik ve hümanistik estetik teorilerinin birbirleri ile bağlantısının kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Bourassa'ya göre insanın çevresine olan estetik tepkisi hem biyolojik hem de kültürel seviyelerde ortaya çıkar.

Berleant (1992), "*The Aesthetics of Environment*" isimli kitabında felsefe-sanat-estetik ve çevre arasındaki ilişkiyi incelemiş ve çevrenin estetiğini kuramsal olarak tartışmıştır. Nasar (1992), editörlüğünü yaptığı "*Environmental aesthetics: theory, research and applications*" isimli kitabında çevre algısı ve tercihlerini farklı ölçeklerde ve kapsamlarda ele alan ve teorik, deneysel ve uygulama çalışmalarına yönelik makaleleri derlemiştir. Bu kitap içerisinde yer alan ve yine Nasar tarafından yapılan "*Visual preferences in urban street scenes: a cross cultural comparison between Japan and the United States*" başlıklı çalışmada Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan büyük kentlerin önemli kentsel arterleri hakkındaki kullanıcı tercihlerinin kültürlerarası karşılaştırması yapılmıştır. Çalışma Japonya'da 29 lisanüstü öğrencisi ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 17 lisansüstü öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. 24 slayt görüntüsü kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre ilgi çeken noktalardan en önemlisi katılımcıların kendi ülkelerinden olmayan görüntüleri daha çok tercih etmiş olmalarıdır. Düzenlilik, doğal elamanların baskınlığı ve alanın bakımlı olup olmaması ve mekanın açıklığı da tercihleri etkileyen diğer önemli değişkenlerdir.

Herzog (1995), "*A cognitive analysis of preference for urban nature*" başlıklı makalesinde kentsel çevrelerin tercihi konusunda yürüttüğü deneysel bir çalışmayı açıklamıştır. Çalışmanın iki hedefi bulunmaktadır. Bunlardan ilki ağırlıklı olarak doğal peyzaj elemanları (ağaçlar ve diğer bitkisel elemanlar) üzerine tercihlerin belirlenmesi, diğeri ise Kaplan ve Kaplan (1978; 1982; Kaplan 1987) tarafından ortaya koyulan bilgi işleme teorisinin yararlığının belirlenmesidir. Çalışmada, 354 lisans öğrencisine anket uygulanmıştır. Katılımcılara kentsel peyzajları gösteren 70 adet görüntü gösterilmiştir. Sonuç olarak; yalnızca tutarlılık/uygunluk, gizemlilik ve doğal elemanların varlığı değişkenlerinin tercihler üzerinde belirgin rol oynadığını belirtmiştir.

Porteous (1996) “*Environmental Aesthetics: ideas, politics and planning*” isimli kitabında çevre estetiği konusunu kapsamlı bir biçimde ele almış ve peyzaj estetiği ve değerlendirilmesi çalışmalarının tarihsel gelişimini, farklı anlayışların bu değerlendirmelere yansımalarını ortaya koymuştur.

Bechtel (1997), “*Environment and behaviour: An introduction*” isimli kitabında çevre ve insan arasındaki ilişkiyi davranışsal boyutta ele almış ve çevre algısı ve çevre estetiği üzerine kitabında bir bölüme yer vermiştir. Bu bölümde görsel algının fiziksel süreci, Gestalt psikolojisi ve derinlik algısı konularında kuramsal bilgiler vermiş, daha önce yapılan bazı çalışmalara atıfta bulunmuştur.

Kaplan *et. al* (1998), “*With People in Mind*” isimli çalışmalarında insan ve doğa arasındaki ilişkiyi, bu ilişkinin peyzaj tercihleri ile bağlantısını incelemişlerdir. Çalışmada insanın çevresinden bilgi alma karakteristiğine dayanarak, ortaya koydukları çevre tercih modeli ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bell (1999), “*Landscape: pattern, perception and process*” isimli kitabında çevrenin bir desenler bütünü olduğunu, bu desenlerin çevreyi oluşturan elemanların biraraya gelişleriyle oluşturdukları kompozisyonların ürünü olduğunu belirtir. Bell, bu desenlerin algılanması üzerine kuramsal yaklaşımlarda bulunmuştur. Özellikle ekosistem desenleri üzerine vurgu yapmış ve arazi formu, vejetasyon gibi karakteristiklerin algılanan peyzaj karakterindeki rollerini irdelemiştir.

Galindo and Rodriguez (2000), “*Environmental aesthetics and psychological wellbeing: relationships between preference judgements for urban landscapes and other relevant affective responses*” isimli deneysel çalışmalarında estetik değeri yüksek kentsel çevrelerin kent insanının refahını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır.

Daniel (2001), “*Whither scenic beauty? Visual landscape quality assessment in the 21st century*” isimli makalesinde, peyzaj kalitesi değerlendirme çalışmaları kapsamında peyzajın estetik değerinin belirlenmesinin gerekliliğini vurgulamış ve sosyal ve kültürel boyutları ihmal eden biyofiziksel planlama yaklaşımları yerine, insan algısı ve

tercihlerini de kapsayan psikofiziksel yaklaşımların kullanılmasının önemini belirtmiştir.

Nohl (2001), “*Sustainable landscape use and aesthetic perception- preliminary reflections on future landscape aesthetics*” isimli çalışmasında peyzajın estetik bir obje olarak ele alınması konusunda kavramsal bir çerçeve sunmuş, insan algısını bilişsel bir süreç olarak açıklamış ve son olarak da peyzajların estetik anlamda sınıflandırılmasına ilişkin tanımlamalarda bulunmuştur.

Parsons and Daniel (2002), “*Good looking: in defense of scenic landscape aesthetics*” başlıklı makalelerinde görsel estetik ve ekolojik estetik kavramlarını karşılaştırmışlar, görsel estetik kavramının planlama ve tasarım çalışmalarında daha da öne çıkması gerekliliğini vurgulamışlardır.

Knox and Marston (2003), “*Places and regions in global context, Human Geography*” isimli kitaplarında insan ve çevresi arasındaki etkileşime yönelik kuramsal ve kavramsal açıklamalarda bulunmuşlardır. İnsan ve çevresi arasındaki ilişkiyi “insan coğrafyası” kapsamında davranışsal temelde ele almışlardır. Peyzajların algılanması, yorumlanması, mekanın anlamı ve insanın davranışsal tepkileri hakkında bilgi vermişlerdir.

2 KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümün amacı, peyzaj tercihi araştırmalarının temelini oluşturan çeşitli kuramsal görüşlerin gözden geçirilmesidir. Bu şekilde, bu çalışmada uygulanan yöntem ve ulaşılan sonuçlar, açıklanan kuramsal çerçeveler kapsamında değerlendirilebilecektir.

2.1 Estetiğe Felsefi Bakışın Tarihçesi

Felsefe tanımlamayı ve tarif etmeyi amaçlar, bilim gibi açıklama aramaz. Felsefe, kavramsal soruşturmalara ilgilenir ve yine bilimin aksine deneyimden bağımsızdır.

Estetik kelimesi, Yunanca algılamak anlamına gelen *aisthanesthai* ve algılanabilir nesneler anlamına gelen *aistheta* kelimelerinin türevidir. Sözlük anlamı olarak estetik, “duyulardan türetilmiş bilgi” olarak tanımlanmıştır (Porteous 1996).

Estetik, Socrates (M.Ö 469- 399) döneminden beri felsefenin konusu olmuştur. onsekizinci yüzyıla kadar araştırmanın odağı “güzellik” olmuş, 1750’li yıllarda Alman filozof Alexander Baumgarten ‘ın “estetik” terimini ortaya atmasıyla felsefe de araştırmasını bu yeni ve kapsamlı terimi içine alarak genişletmiştir.

Filozoflar, estetik *nesne*, estetik *alıcı* ve estetik *deneyim* arasındaki farkı ayırt etmişlerdir. Estetik nesne, alıcıdaki deneyimi uyarır. Peyzaj, felsefenin dikkate aldığı estetik nesnelerden biridir. Müzik, resim, heykel, insan portresi, mimarlık, şiir ya da peyzaj, bu estetik nesnelerinin insanla ilişkisi ile ilgili olarak filozoflar estetik deneyimin doğasını oluşturan ve yöneten ortak ilkeleri aramışlardır (Porteous 1996, Lothian 1999).

Klasik dönem filozoflarının tamamı estetiği fiziksel bir özellik gibi düşünmüşlerdir. Güzellik nosyonu estetik anlayışı ile bağdaştırılmıştır. “Güzellik nedir?” sorusu Klasik Yunan’dan beri estetik teorilerinin merkezi olmuştur (Porteous 1996). Socrates güzelliği gençlik ile bağdaştırırken, insanın güzel olmak istediğini ve güzel olmanın insanı “daha iyisi” için motive edeceğini savunarak güzellik ve faziletli olmayı birbirine bağlamıştır.

Platon’a (M.Ö. 427-347) göre güzellik bir “idea”dır. İdea, Platon’a göre duyu organlarımızla kavradığımız nesnelerin orijinal formlarıdır. Platon’a göre iki ayrı evren vardır. Bu evrenlerden birincisi, içinde yaşadığımız, duyu organlarımızla algıladığımız, duyular evreni; ikincisi ise, düşünceyle algıladığımız gerçeklerin bulunduğu idealar evrenidir. Platon’a göre güzel, bu dünyada görülen nesnelerin oluşturduğu evrendeki güzellikler olmayıp, gerçekler evrenindeki güzel ideasıdır. İçinde yaşanan çevrede söz konusu olan güzellikler ise gerçek olan güzel ideasından pay aldıkları ölçüde insana güzel görünürler. Bu nedenle; çevrede görülen güzellik, asıl güzelliğin kendisi olmayıp bir kopyasıdır (Lothian 1999, Doğan 2003, http://www.cumhuriyet.edu.tr/akademik/bolum_guzelsanat/sanat.html, 2004). Platon’a göre bir sanat yapıtını güzel yapan içerik değil biçimdir ve güzellik gerçekten ya da işlevsellikten bağımsızdır (Porteous 1996).

Aristo (M.Ö. 384-322), güzelliği matematiksel anlamda ele almıştır. Ona göre güzellik; ahenktir, uyumdur, belli bir oran ve büyüklüğü gösteren düzendir. Çünkü insanın kavrama gücünü aşan şeyler güzel olamaz. Çünkü güzel olan kavranabilir olmalıdır. Oysa çok büyük ya da kavranamayacak kadar çok küçük şey, güzellik ölçülerinin dışında kalır ve anlamlı olmaz (http://www.cumhuriyet.edu.tr/akademik/bolum_guzelsanat/sanat.html, 2004). Aristo’ya göre güzellik için üç bileşenin var olması gerekmektedir; bütünlük (*integras*), uyum (*consonantia*) ve parlaklık (*claritas*). Denge, uyum, orantı ve düzen ile “Altın Oran” kavramları da bu kültürel kaynaktan doğmuşlardır (Porteous 1996).

Hristiyanlığın ortaya çıkışından sonra ve orta çağda güzellik, Tanrı’nın kanıtı olarak görülmüş ve teolojinin bir dalı olmuştur. Augustine (M.S. 354-430) de Platon gibi güzelliğin göreceli değil sürekli olduğunu savunmuş ve birlik, eşitlik, oran ve düzen kavramlarının güzelliğin temeli olduğunu kabul etmiştir. Orta çağ din bilimcileri, tanrının görülemeyen sonsuz gücü dünyanın yaratılmasıyla görülebilir kılındığına inanmışlardır. Güzellik tanrısal gücün kanıtıdır (Lothian 1999).

Rönesansla birlikte eski Yunan ve Roma dönemine ait yaklaşımlar yeniden ortaya çıkmış ve bu çıkış Klasizm olarak adlandırılmıştır. Bu dönemde de düzen, simetri, oran ve dengenin güzellik için gerekli kavramlar olduğu savunulmuştur. Klasizm, simetri,

oran ve düzen ilkelerine uymadığı gerekçesiyle dağ peyzajlarına karşı duyulan antipatiyi güçlendirmiştir (Lothian 1999).

Fransız matematikçi ve düşünür Descartes'ın (1596-1650) geliştirdiği kartezyen yöntem; gerçeği akli kullanarak bulmaya dayalıdır. Descartes, "*Discourse on Method*" (Yöntem Üzerine Konuşma) adlı kitabında nedenin gerçeğin temeli olduğunu tartışmıştır. Sezgi ve tümdengelim gerçeğin kaynaklarıdır. Descartes'ın bu yöntem yaklaşımı estetik anlayışı üzerinde oldukça etkili olmuştur. Kartezyen yaklaşımı "dışarıda ne var" (doğa) ve "içeride ne var" (insan bilinci) kavramlarını birbirinden ayırarak estetikte subjektif (öznel) bakış açısını ortaya çıkarmıştır. Estetik kaliteyi fiziksel nesneden kaynaklanan bir özellik olarak değil, kişilerin subjektif yargılarıyla ortaya çıkardığı tercih olarak yorumlamıştır (Lothian 1999).

Modern estetik yaklaşımları 17. yüzyıl sonlarında İngiltere ve Almanya'dan ortaya çıkmıştır. İngilizlerin estetiğe görgülcü (*empiricist*) yaklaşımları ile Almanların estetik idealizmi birbiri ile çakışmaktadır. İngilizler estetik yargıdaki zevk ve güzelliğin altındaki açıklamalar üzerine odaklanmışlardır. Felsefi analizlerde Kartezyen yönteminin kullanıldığı bu dönem "Aydınlanma" dönemi olarak bilinir.

İngiliz Estetikçiler

John Locke (1632-1704), güzelliğin nesnenin içinde nesnel (objektif) olarak var olabileceğini - bu nesnenin birincil niteliklerini kapsar - ancak güzelliğin ikincil niteliklerde ortaya çıkması nedeniyle subjektif (öznel) olduğunu düşünmüştür. Birincil nitelikler "maddenin hiçbir parçasından kesinlikle ayrılamazlar". İkincil nitelikler ise renkler, tatlar, kokular ve seslerdir (Lothian 1999).

David Hume (1711-1776) ise kendinden önceki İngiliz estetikçiler Frances Hutcheson (1694- 1746) ve Joseph Addison (1672- 1719) 'un güzelliğin nesnenin içinde olması nedeniyle nesnel olduğu görüşünü reddetmiş, güzelliğin nesnenin içinde değil, zihinde olduğunu ve her zihnin farklı bir güzellik algıladığını savunmuştur (Lothian 1999).

Edmund Burke (1729- 1797), güzel ve yüce içerikli estetik yargıları birbirinden ayırmıştır. Güzellik, duygularla ortaya çıkar ve özellikle de karşı cins için olan duygularda. Bununla birlikte yücelik kavramı ise doğadan ve doğaya olan duygularımızdan ortaya çıkar. Güzellik; harmoni, oran, yararlık vb. özellikler ile tanımlanmaz, bu özellikler ancak insanın güzellik deneyimini güçlendirir (Lothian 1999).

Burke ve Hume güzelliği subjektif (öznel) olarak kabul etmişlerdir. Güzellik, gözlemcinin nesnedeki belirli özelliklere cevabıdır, ancak bu özellikler güzelliği tanımlamazlar, sadece gözlemci tarafından algılanmasını sağlarlar. Birlik, oran, düzen ve çeşitlilik gibi özellikler güzelliği yaratmaz. Aksine bir çok nesne bu özelliklere sahip olmasına rağmen hepsi “güzel” olarak düşünülmemektedir (Lothian 1999).

Alman Filozoflar

Immanuel Kant (1724- 1804), felsefesini görgülcü (empiricist) İngiliz estetikçilerin aksine mantık ve tümdengelim üzerine kurmuştur. Estetik felsefesinin merkezi nesnenin karakterinin yargılanan nesnede değil, yargılayan zihinde olduğu görüşüne dayanır. Kant estetik deneyimin zihninin nesneyi sunuşu olduğu ve tarafsız deneyimlendiğinde saf ve tümüyle subjektif (öznel) olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nesnenin imgesel sunumu ve bireyin anlayışı arasında uyum olduğu durumda estetik hoşnutluk ortaya çıkar. Böyle bir hoşnutluk ne fiziksel ne de zihinseldir, kavramsal yargı içermez. Kant’tan sonra gelen Friedrich Schiller (1759- 1805) ve Wilhelm Hegel (1770- 1831) ise Kant’ın subjektif (öznel) temele dayanan estetik anlayışını reddetmişlerdir (Lothian 1999). Hegel ve Schiller estetiği sanatın (güzel sanatların) felsefesi olarak görmüştür. Onlara göre sanatın “güzelliği”, doğanın “güzelliği”nden daha üstündür.

Modern estetik anlayışı 18. yüzyılda doğmuştur. Baumgarten’ın estetik kelimesini yeniden tanımlamasına kadar estetik etimolojik olarak “algının çalışılması” olarak kabul edilmiştir. Ancak Baumgarten estetik konusunu “özgür sanatların teorisi, duyuşal bilincin bilimi” olarak yeniden tanımlamıştır (Porteous 1996).

18. yüzyıldan sonra estetik ve güzellik felsefenin daha az ilgi gösterdiği kavramlar olmuşlardır. Ancak Burke'nin ve Kant'ın öznel (subjektif) yaklaşımları modern dönemde temel olmuştur. Modern dönem filozoflarından George Santayana (1863-1952), güzelliğin nesnenin nesnel (objektif) özelliği olduğunu reddetmiş ve güzel kavramını bir nesnenin algılanması yoluyla deneyimlenen zevk olarak tanımlamıştır. Güzellik yalnızca algıda var olabilen bir değerdir (Lothian 1999).

Sonuç olarak; insanın düşünmeye başlamasından itibaren estetik felsefenin araştırma konularından biri olmuştur. “Güzel nedir?” sorusuna birçok filozof tarafından cevap aranmıştır. Eski Yunan'dan Rönesans'a kadar güzelliğin nesneden kaynaklandığı ya da başka bir deyişle nesnel bir fiziksel özellik olduğu düşünülmüştür. 17. yüzyıl görgülcülerinden İngiliz John Locke ilk olarak güzellik kavramının nesnel olduğu kadar öznel niteliklere de sahip olacağını belirtmiştir. Sonraki yüzyılda Hume ve Burke güzelliği gözlemcinin nesneye verdiği öznel tepki olarak tanımlamışlardır. Kant'ın estetiği öznel bir olgu olarak gören yaklaşımı ile paralellik gösteren bugünün estetik teorileri evrimsel bakış açısına dayanmaktadır (Lothian 1999) .

Filozofların estetik ile ilgili kuramlarını sanat nesneleri ya da peyzaj kadar karmaşık olmayan nesneler üzerine kurmaları peyzaj estetiği ile ilgili teorilerin geliştirilmesine büyük ölçüde engel olmuştur. Bu nedenle bir çok teorisyen çalışmalarında estetiği göz ardı etmişlerdir. James Marston Fitch (1970), estetik tartışmalarının en önemli zayıflığının deneyimsel gerçeklikle ilişkilendirilmesindeki başarısızlık olduğunu belirtmiştir (Bourassa 1988).

John Dewey ise estetiğin günlük deneyimlerin bir parçası olduğunu ifade ederek estetik kavramını günlük deneyimlerden ayırmamıştır. Dewey estetiğin biyolojik temeli olduğunu savunur. İnsanın peyzaja karşı verdiği tepkilerin kalıtsal olabileceğini düşünmüştür. Dewey, aynı zamanda güzelliğin estetik kavramının merkezinde olduğunu reddetmiştir (Bourassa 1988).

Bir başka modern dönem düşünürü Susanne Langer, Dewey'in estetiği yalnızca doğaya karşı biyolojik cevap olarak indirgemesini eleştirmiştir. Langer sanatı “insan

duygularının sembolik biçimlerinin yaratılması” olarak tanımlamış ve sanatta estetiği savunmuştur (Bourassa 1988).

Freud’un öğrencisi olan Carl G. Jung’un insan zihni ile ilgili fikirleri incelendiğinde doğa ve sanatı, biyoloji ve kültürü içine alan bir estetik anlayışı ortaya koyabilir. Jung, insan zihnini üç seviyeye ayırmıştır; bilinçlilik, kişisel bilinçaltı ve ortak bilinçaltı. Jung’un asıl ilgi alanı ortak bilinçaltının işlevleri ve içerikleri olmuştur. Jung’a göre ortak bilinçaltının içindekiler hiçbir zaman bilinçlilik seviyesinde olmamıştır ve bu nedenle bireysel olarak kazanılmamıştır, aksine varlıkları kalıtımsaldır. Ortak bilinçaltının içeriğini arketipler oluştururlar ve Jung bu arketiplerin tüm bireyler için aynı olduğunu savunur (Bourassa 1988). Jung’un bu düşünceleri Dewey’in insanın peyzaja karşı içgüdüsel tepkilere sahip olduğu düşüncesiyle ortaklık gösterir. Ancak Jung’un tezi insan zihninde sanatsal yaratıcılık ya da sanat ürünlerinden zevk alma gibi tamamen insan faaliyetleri ile ilgili bir bölüm olduğunu da savunarak, Langer’ın sanat temelli estetik anlayışına da destek vermektedir.

Felsefe ve güzel sanatlar dışında estetik, 20. yüzyılda ciddi biçimde gözardı edilmiştir. 20. yüzyıl sonunda estetik düşünürleri bile estetiğin bir zamanlar insan yapıtlarının yanında doğa ile uğraştığını unutmuşlardır (Porteous 1996).

2.2 Peyzaj (Çevre) Algısı

Algı, duyular yoluyla alınan bilginin seçilmesi, düzenlenmesi ve yorumlanması sürecidir (Porteous 1996, Bell 1999). Algı teorileri genel psikolojinin temelini oluştururlar ve pek çok farklı meslek disiplini tarafından da ilgili araştırmalarda kullanılırlar. Peyzaj ya da fiziksel çevrenin algısına yönelik kuramlar da çevre psikolojisi açısından önemli temeller oluştururlar. Çevrenin algılanışına ilişkin teoriler ve araştırmalar öncelikli olarak kendilerini neyin çevrelediğini daha iyi anlamaya ve yorumlamaya çalışan bireylerin zihinsel imgelerinin işlenmesi süreci ile ilgilenirler.

Fiziksel çevrenin algılanması bir çok yolla ve farklı düzeylerde gerçekleşir. En basit biçimde çevrenin algılanması duyuşal bilinç durumudur ve diğer tüm yaşamsal

faaliyetler ve süreçler için bir önkoşuldur. Algı, pasif değil aktiftir ve çevre ile iki yönlü olarak ortaya çıkar (Berleant 1992). Bununla birlikte algı sadece fizyolojik bir olgu değildir. Aynı zamanda bireyin geçmiş deneyimleri, sosyal ve kültürel etkenler de algı üzerinde etkilidir.

Çevrenin algılanışını nesne algısından ayıran temel farklılıklar aşağıdaki gibidir (Ungar 1999) :

- Ölçek ve karmaşıklık: Çevrenin algılanması anlık bir olay değildir. Çevreyi oluşturan unsurlar genellikle çeşitli ve karmaşıktır, bu nedenle çevrenin tam anlamıyla deneyimlenmesi zaman alır.
- Kuşatma: Çevre insanı kuşatan bir ortam olduğu için dışarıdan değil içeriden algılanır. Bir anlamda insan çevrenin bir parçasıdır.
- Amaca yönelik ilişki kurma: İnsan genellikle çevresiyle belirli bir amaç/ hedef için etkileşimde bulunur. Bu nedenle çevrenin bazı yönleri ortaya çıkar, bazı yönleri ise arka plana atılır.

Çevreye ilişkin imgeler, gözlem ve deneyim yoluyla oluşurlar ve değer yargıları, inançlar ve davranış biçimlerine bağlı olarak süzgeçten geçirilirler. Değer yargıları; dünyanın nasıl işlemediğine yönelik kuralcı fikirlerdir. İnançlar; dünyanın aslında nasıl işlediğine dair fikirlerdir ve kanıta dayalı değildirler. Davranış biçimleri ise daha önce var olan beğeniler/hoşnutsuzluklar ve belirli durumlara karşı tepki eğilimleridir (www.colorado.edu/geography/projects_research/range, 2004).

Mekan algısı birkaç duyu (görme, işitme, duyma ve dokunma) yardımıyla gerçekleşirken bunların en önemlisi görme duyusudur. İnsanın duyuşal girdisinin %80'inden fazlası görme duyusundan sağlanır (Porteous 1996). Algı, temel olarak iki şekildedir. Özne merkezli (*autocentric*) duyular, insanın nasıl hissettiği ile ilişkilidir. Nesne merkezli (*allocentric*) duyular ise nesnelleştirme ve bilgi ile ilgilidir. Görme duyusu, özellikle de renk algısı büyük ölçüde nesne merkezlidir. Görme duyusu insanlarda en baskın duyudur ve diğer tüm duyulardan daha fazla bilgi sağlar. Görsel algı; mekana, uzaklığa, ışık kalitesine, renge, biçime ve dokusal değişim ölçüsüne bağlı,

karmaşık bir süreçtir (Porteous 1996). Bu nedenle çevre algısı büyük bir ölçüde görsel olarak ortaya çıkar.

Nesneleri üç boyutlu görebilmek, yani derinlik algısı, gözdeki retina tabakası üzerine düşen optik ışının sinirsel uyarıcılar halinde bir desenden oluşan imge olarak beyine aktarılması ve beyinin serebral korteks adı verilen bölgesinde bilgiye dönüştürülmesi sürecidir. Derinlik algısı; nesneler arası uzaklığın ve en önemlisi de gözlemci ve çevresindeki nesneler arası uzaklığın tahmin edilmesini sağlar. Böylece insan için yaşamsal faaliyetlerini sürdürdüğü çevrenin üç boyutlu olarak algılaması, mekandaki hareketini ve davranışlarını yönlendirir (Loken *et al.* 2004).

Uzaklık, erişebilirlik derecesini ve aynı zamanda ilgiyi ifade eder. İnsanlar yaşamlarındaki önem derecelerine göre diğer insanlarla ve nesnelerle ilgilenirler ve bunların kendilerine yakın mı yoksa uzak mı olduğunu bilmek isterler (Bell 1999).

2.2 Peyzaj (Çevre) Algısı ve Peyzaj Tercihlerine İlişkin Bazı Yaklaşımlar ve Teoriler

Bu başlık altında, tez çalışmasının yürütülmesine temel oluşturan peyzaj algısı ve tercihlerine ilişkin uluslararası literatürde yeralan çeşitli kuramsal yaklaşımlar değerlendirilmiştir.

Peyzajın kalitesi tercihler ve yargılar kapsamında değerlendirilebilir (Craig and Zube 1976). Tercih kişinin “beğenme” temelli deneyimi ile ilişkili bir düşüncedir. Tercihlere ilişkin çalışmaların ortak amacı belirli bir çevrenin estetik değerinin ya da kalitesinin belirlenmesidir. Bunu da araştırmacı, bu konuda uzman olmayan bireylerden aldığı cevaplar doğrultusunda gerçekleştirir (Galindo and Rodriguez 2000). Kullanılan yöntem çoğu zaman ankettir. Peyzaj algısı araştırmalarının temelini oluşturan ölçütlerden biri olan mekan/peyzaj tercihlerinin planlama çalışmalarında uygulanması bireyler arasındaki ortak kararlara yani genel eğilimlere bağlıdır (Purcell and Lamb 1984; Hagerhall 2001). Mekan/peyzaj tercihlerine ilişkin kavramsal çalışmalarda “nasıl” ve “neden” sorularının cevaplanmaya çalışılmıştır. “Nasıl” sorusu peyzaj elemanlarının değerlendirilmesini ve bu elemanların nasıl algılandığını araştırırken, “neden” sorusu

neden bazı peyzaj özelliklerinin insanlar için önemli olduğunu cevaplamaya çalışır. “Neden” sorusu kültürel ve biyolojik etkenler gibi insan davranışından sorumlu etkenlerin yorumlanmasını içerir (Hagerhall 2001).

İnsanın evrimsel süreci gözönüne alındığında, tercihler temel gereksinimlerle yakından ilişkilidir. Bir başka deyişle tercih edilen çevreler insanın daha etkin olduğu ve gereksinimlerinin en fazla karşılandığı mekanlar olacaktır (Kaplan 1978).

İnsanın içinde yaşadığı çevre, insan davranışlarını ve hisleri üzerinde etkili olabilir. Örneğin bir mekanda rahatlık hissi duyan bir kişi başka bir mekanda korku hissedebilir. Bu duygular, alanda bulunan görsel işaretlerin değerlendirilmesi sonucunda hızlıca ve kendiliğinden oluşur. İçinde bulunulan çevreye verilen tepki kısmen çevrede varolan bilgiye ve kısmen de bireyin geçmiş deneyimine bağlıdır.

Çevre psikolojisi araştırmaları insanların çevreleri ile ilgili tercihlerini araştırır ve insanların tercihlerini belirleyen değişkenleri tanımlamayı hedefler. Bugüne kadar yürütülen çalışmalar sonucu ortaya çıkan değişkenler iki sınıfta örneklenebilir (Kaplan *et al.* 1998, Kaplan and Kaplan 1989);

- Bilgi tabanlı değişkenler (kişinin bulunduğu mekandan/çevreden aldığı bilgilere ilişkin değişkenler):
 - Uygunluk/ tutarlılık,
 - Okunaklılık,
 - Karmaşıklık ve
 - Gizemliliktir.
- Algı tabanlı değişkenler:
 - Açıklık (mekanda görünebilir mekanların varlığının derecesi),
 - Akıcılık (yüzeyler ve zemin üzerindeki öğelerin yüksekliği ve uyumu)
 - Hareket kolaylığı (gözlemcinin mekan içerisindeki hareket kabiliyeti)

İnsanların peyzaj tercihlerini açıklamaya çalışan çeşitli evrimsel kuramların odak noktası, insanların belirli tipolojideki peyzajları bazı evrimsel özellikleri nedenleri ile daha fazla ya da az tercih ettikleri varsayımına dayanır.

İnsan türünün ataları uzun dönemde yaşamlarının devamı için gerekli olan çevredeki çok sayıdaki görsel bilgi ile başedebilme yeteneğine gereksinim duymuşlardır (Ulrich 1977). Bu nedenle insanın atalarının yaşamlarının ve neslin devamındaki başarıları fiziksel çevrelerinden elde ettikleri bilgiyi akılcıca kullanma yeteneklerine bağlıydı. Ancak, çevreden elde edilen bilginin değerlendirilmesi ve bu bilgiye tepki verilmesi, bilginin çok fazla olması ve insanın bu bilgiyi özümseme ve sentezleme kapasitesini zaman zaman aşması nedeni ile oldukça zordur (Gibson 1979). Sonuç olarak, çevrenin algılanmasını önemli derecede etkileyen uyumsal davranış, çevrenin belirli bileşenlerine seçici dikkat gerektirir.

2.3.1 Biyofili (Biophilia) hipotezi

Kelime anlamı “yaşam sevgisi” olan biyofili hipotezi 1984 yılında Harvard Üniversitesi’nde biyolog olarak görev yapan Edward O. Wilson tarafından geliştirilmiştir. Wilson, biyofili hipotezinde insanlarda kalıtsal olarak doğa ve diğer canlılarla duygusal olarak bağlılığın olduğunu savunmuştur (Griffin 2003). Biyofili hipotezine göre insanın evrimsel sürecinin sonucu olarak doğal çevrelerde bulunma tercihi genetik bir olgudur (Neill 2004). Wilson, insanın evrimsel tarihinin büyük bir bölümünü avcı-toplayıcı olarak diğer türler ile yakın temasta geçirmesi nedeniyle doğa ve diğer canlılar ile duygusal bağ kurmanın kalıtsal olduğu öne sürer (Solder and Meyer 2000). Bu nedenle insanın kimliği, doğa ile olan ilişkiye bağlıdır (Chapman 2002).

Ancak, insanlar çevreleri ile farklı yollarla ve farklı yoğunluklarla ilişkilidirler. Orr’a (1994) göre, insanlar alışılmış olanı sevmeyi öğrenirler. Bu nedenle modernleşme süreci, insanın doğal çevreyi ve kendi rolünü nasıl algıladığı üzerinde bazı önemli değişikliklere neden olmuş olabilir (Solder and Meyer 2000).

2.3.2 Habitat teorisi

İngiliz coğrafyacı Jay Appleton'ın teorisi, estetik değer biçmenin köklerinin insan biyolojisinde yattığı düşüncesine dayanır. Appleton, insanların peyzaja “hayatta kalma” açısından duyarlılığı olduğunu öne sürer. Peyzaja verilen tepkiler kısmen doğuştan gelir ve bu nedenle estetik duygusu da en azından kısmen biyolojik temellidir. Habitat teorisi basit anlamda insanların biyolojik gereksinimlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan peyzajlarda, hoşlanma ve tatmin duygularını deneyimlediğini öne sürer. Bu nedenle estetik tatmin peyzaja habitat olarak verilen spontan bir tepkidir (Porteous 1996).

Appleton, daha sonra Habitat Teorisi'ni geliştirerek, Prospect-Refuge teorisini ortaya koymuştur.

2.3.3 Prospect- refuge¹ teorisi

Prospect- refuge teorisi ilk olarak 1975 yılında İngiliz coğrafyacı Jay Appleton tarafından insanın çevresi ile ilgili olan tercihlerine bir açıklama olarak ortaya çıkmıştır. Appleton insanların açık görüş (*prospect*) ve gizlenme-korunma (*refuge*) sağlayan çevreleri tercih ettiklerini varsaymıştır (Petherick 2000). Çünkü bu tip mekanlar görmek, tepki göstermek ve savunma için gözlem noktaları sağlayarak tehlikelerden korunmaya yardımcı olurlar.

Prospect- refuge teorisi en basit anlamda insanların görülmeden görmelerine olanak sağlayan mekanları tercih ettiklerini varsayar. Bununla birlikte tehlikenin algılandığı durumlarda, saklanma isteği artar (<http://evolution.anthro.univie.ac.at/institutes/urbanethology/archi>, 2004). Mekan ve güvenlik duygusu ile ilgili çalışmalarda açık görüş ve saklanma olanağı sağlayan mekanların sadece savunan tarafın değil saldıran tarafın da tercihi olduğu ortaya konulmuştur (Petherick 2000).

¹ Prospect: gözleme(k), bakış, görünüm.
Refuge: sığınak, barınak.

Bu tip mekanlarda saldırgan bekleyebilir, saldırabilir ve gerekiyorsa kurbanını görüş açısı dışına kaçırabilir. Archea (1985), banka soyguncuları ve çevresel tercihlerini incelediği araştırmasında, soyguncuların görüş açısı olan ve ulaşımın kolay ve akıcı olduğu mekanları tercih ettiğini belirtmiştir (Petherick 2000).

Appleton ve Archea'nın çalışmalarına dayanarak Fisher ve Nasar (1992), bireyin güvenlik ve mekan algısına dayanan bir model geliştirmişlerdir (Petherick 2000). Bu modele göre, en fazla gizlenme/ saklanma olanağı ve en az görüş açısı sağlayan mekanlar bireyler arasında en fazla korku yaratan mekanlardır. Bu alanlar Goffman (1971) ve Warr (1990) tarafından "pusu hatları ya da kör noktalar" olarak ifade edilmiştir (Petherick 2000).

Appleton (1975), "*Experience of Landscape*" (Peyzaj Deneyimi) adlı kitabında orataya koyduğu Habitat teorisinde gözlemcinin peyzajdan aldığı estetik zevkin biyolojik gereksinimlerini karşılayabildiği çevreyi deneyimlemesine bağlı olduğunu savunur. Daha spesifik olarak prospect-refuge teorisi ise bu gereksinimlerin karşılanmasında "görülmeden görme" nin ilk adım olmasından dolayı estetik tatmin için görüş ve saklanma olanağı sağlayan mekanların şart olduğunu varsayar (Juras 1997).

2.3.4 Kentlerin dizini

Appleton'ın Habitat teorisine ilişkin yapılan en büyük eleştirilerden biri günümüzde dünya nüfusunun çoğunluğunun yaşadığı kentsel alanlarla ilişkilendirilmesinin güçlüğüdür. Bu sorun Smith'in 1977 yılında yayınlanan "*Syntax of Cities*" (Kentlerin Sentaksı) çalışmasında ele alınmış ve kentsel tasarımda psikolojinin farklı boyutlarını ve unsurlarını uygulamaya çalışılmıştır. Yaklaşımı nöropsikoloji üzerinedir. Geç 20. yüzyıl nöropsikoloji teorisi, insan önbeyinini limbik sistem ve frontal neokorteks olarak kabul eder. Limbik sistem duygularla ilgilidir. Neokorteks ise beynin düşünen kısmıdır ve farklı işlevlere sahip loblara bölünmüştür (sağ ve sol loblar). Beynin sol lobu sözel, matematiksel ve mantıksal, beynin sağ lobu ise bütüncül, sezgisel ve mekansaldır. Smith, çalışmasında insanların bu üç sistemin veri girişi isteklerini tatmin etmeye psikolojik gereksinim duyduğunu ve bu üç sisteme yapılacak veri girişi dengesinin

insan sağlığı ile ilgili olduğunu tartışmıştır (Porteous 1996). Buradan yola çıkararak Smith, kentsel tasarımcıları yalnızca dışınceye ve deneyime odaklanan değil, aynı zamanda insan beyninin farklı kısımlarına da hitap edecek tasarımlar yapmaya davet etmiştir.

2.3.5 Bilgi işleme teorisi (*Information processing theory*) ve evre tercih modeli

Bilgi, ne hakkında olursa olsun, insan evrimi süreci boyunca insan deneyiminin ve hayatta kalmanın merkezi olmuştur (Kaplan *et al.* 1998). Bu nedenle, bilgi alışverişi insanın önemli yaşamsal gdlemelerinden biridir. İnsanlar bilgiyi bir çok kaynaktan alırlar; aile, arkadaşlar, yayınlar, televizyon ve diğer kitle iletişim araçları, eğitim ve özellikle gözlem. İnsanın içinde yaşadığı çevrede bir çok bilgi bulunduğu gibi insan beyninde de depolanmış bir çok bilgi bulunmaktadır. Böylece insan gözünü kapatsa da hayal edebilir, hatırlayabilir ve önünde doğrudan bulunmayan bilgiyi kullanabilir. Bir çevreyi bilmek sadece önemli nesneleri ve mekanları bilmenin ötesindedir. Aynı zamanda hakkında konuşabilir ve planlar yapabilir. Bilgi depolama, kullanma ve değerlendirme insan işlevselliğinin temelini oluşturur (Kaplan *et al.* 1998).

evre ise bilgiyi bir çok yolla ifade eder; açıkça, sözlü olarak (tabelalar), işaretlerle (trafik ışıkları gibi) vb. Çevredeki diğer insanlar da birer bilgi kaynağdırlar. Çevrede var olan bilginin çoğu yalnızca içerisinde barındırdığı nesnelerle ilgili değil aynı zamanda bunların organizasyonu da ilişkilidir . Bilgini temelinde iki eylem vardır; anlamak ve keşfetmek. Anlamak insanın dünyasına ilişkin anlam çıkarma ve etrafında olup biteni kavrama isteğini ifade eder (Kaplan *et al.* 1998). Ancak insan için sadece anlamak yeterli değildir. İnsanlar keşfetmeye, kendilerini geliştirmeye ve daha fazlasını öğrenmeye eğilimlidirler (Kaplan *et al.* 1998).

Kaplan and Kaplan'ın (1989) bilgi işleme teorisine göre, ilkel insanın yaşamsallığının devamı, kendisine anlam ifade eden belirli peyzaj tiplerini tercih etmesine yol açan bilişsel bilgi işleme becerilerinin gelişmesine bağlıydı. Kentsel ve doğal peyzajlardaki kapsamlı çalışmalarına dayanarak Kaplan and Kaplan (1978, 1982, 1989) evre tercihlerinin iki temel bilgi gereksiniminden oluştuğunu ne sürmüşlerdir;

- anlam çıkarma,
- ilgili olma.

İnsanın bir çevrede işlev gösterebilmesi ve başarılı olabilmesi için çevreyi anlaması ve daha sonra çevre ile ilgili olması gereklidir (Kaplan and Kaplan 1982). Bunu yapabilmesi için çevre uyumlu (*coherent*) ve okunabilir (*legible*) olmalıdır. Yani bir birey çevrenin bileşenlerini karakterize edebilmeli ve yorumlayabilmelidir. Bilgi işleme modeline göre böyle bir yorumlama algılanan peyzaj yapısının, kişinin bilişsel haritası ile ilişkilendirilmesiyle mümkündür. Böyle bir zihinsel haritalama, bireyin sunulan bilgiyi öngörmesini ve beklemesini olanaklı kılar. Diğer taraftan, eğer bir çevrenin anlaşılması çok kolaysa sıkıcı ya da yorucu olabilir. Bu durumdan uzak durmak için birey daha fazla ilgi çekici özellikler arar. Daha fazla ilgili olma durumu ise yeni bilgiyi işlemek için daha fazla zihinsel haritalamayı gerektirir.

Bilişsel psikologlar Stephen Kaplan ve Rachel Kaplan tarafından geliştirilen “Çevresel Tercih Modeli”, evrimsel perspektife sahip çevresel tercihler ile ilgili yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biridir. Kaplan ve Kaplan, insanların mekan tercihlerini öngören bir model ortaya koymuşlardır. Teorinin temeli insanın mekan tercihlerinin evrimsel süreci ile ilişkili olduğu görüşüne dayanır. Bu görüşe göre, insanlar kolay anlaşılabilir, kendileri ile ilişkili bilgi sağlayan (yön bilgisi, yiyecek bilgisi gibi) mekanlar ararlar (Ungar 1999).

Kaplan ve Kaplan, çalışmalarında katılımcılara farklı çevrelerden görüntülerin fotoğraflarını göstermişler ve katılımcılar fotoğrafları beğenilerine göre üzerinde puanlandırmışlardır. Katılımcıların yargılarının analizi sonucunda çevresel tercihleri ortaya koyan dört temel etken tanımlamışlardır (Kaplan *et al.* 1998);

Tutarlılık/ uygunluk (*Coherence*): bir manzarayı oluşturan öğelerin düzenlilik ya da organizasyon seviyesidir. Tutarlı bir mekanın organizasyonu düzenlidir. Mekanı oluşturan farklı alanlar açık ve net biçimde algılanabilmektedir. İnsan, bu farklı alanları kolaylıkla ayırt edebilmektedir, bu da mekanı anlamayı ya da anlam anlam çıkarmayı

kolaylaştırır. Planlama ve tasarımda benzer temaların, dokuların ya da elemanların kullanılmasıyla tutarlılık elde edilebilir (Kaplan *et al.* 1998). Şekil 2.1’de yüksek derecede tutarlılıkta ve Şekil 2.2’de düşük derecede tutarlılıkta mekan örnekleri görülmektedir.

Şekil 2.1 Yüksek derecede tutarlılıkta bir mekan örneği (Kaplan *et al.* 1998)

Şekil 2.2 Düşük derecede tutarlılıkta bir mekan örneği (Kaplan *et al.* 1998)

Okunaklılık (*Legibility*): Bir manzaranın elemanlarını sınıflandırma ve işleme kolaylığı ya da bireyin kaybolmadan çevreyi keşfetme kolaylığıdır. Mekanın okunaklılığı ile ilgili olarak en önemli konu belirginliktir. Bir mekanın okunaklılığını artırmak için, görüntünün odak noktası ya da nirengi barındırması gerekir. Bu elemanlar yönlenmeyi kolaylaştırırlar. Okunaklı bir mekanda birey yalnızca bir varış noktasına doğru değil aynı zamanda geldiği noktaya doğru da yolunu rahatlıkla bulabilir.

Karmaşıklık (*Complexity*): Manzaradaki elemanların çeşitliliği, bireyi ilgili ve meşgul tutacak yeterli bilgiye sahip olmasıdır Çeşitlilik, keşfetme dürtüsünü harekete geçirir.

Gizemlilik (*Mystery*): Manzaranın yeni bilgi temin etme potansiyeli ya da merak uyandırma ve daha fazla bilgi sunma derecesidir. Örneğin düz bir yol yerine, kıvrımlı bir yolun bulunması keşfetme dürtüsünü artıracaktır (Şekil 2.3). Ancak engellenmiş manzaralar ya da görüş alanları gizemlilik yaratmazlar. Bir alanın gizemlilik duygusu yaratabilmesi için bireyin merakını uyandıracak şekilde parçalı perdelemeler ya da gizli alanlar yaratılması gerekir.

Şekil 2.3 Gizemlilik (Kaplan *et al.* 1998)

Bu dört etkenin seviyesindeki artış, mekanın tercih edilebilirliğini de artırmaktadır. Kaplan ve Kaplan bu etkenleri insan-bilgi ilişkisinin iki yönünü temsil eden iki alana ayırmıştır. İlk alan insanın “anlama “ ve “keşfetme” gereksinimlerini içerir. İkinci alan ise bilginin ne kadar hazır olduğu ile ilgilidir; “anlık” (*immediate*) düzeyde bilgi doğrudan algılanır, çıkarsanmış (*inferred*) ve tahmini (*predicted*) düzeyde ise bilgi anlık görünümün gerisinde yer alabilir (Ungar 1999). Bu iki alana ilişkin ortaya konulan “Tercih Matrisi” Çizelge 2.1’de gösterilmiştir.

Çizelge 2.1 Kaplan ve Kaplan Tercih Matrisi (Ungar 1999)

	Anlama	Keşfetme
Anlık	Tutarlılık/uygunluk	Karmaşıklık
Çıkarsanmış, tahmini	Okunaklılık	Gizemlilik

2.3.6 Bilişsel imgeler ve kent imgesi

İnsanlar çevrelerinden bilgiyi yalnızca nörofizyolojik süreçlere bağlı değil aynı zamanda kişilikleri ve kültürel yapı özelliklerine bağlı olarak da alırlar. İnsanın çevresine ait bu bilgiler beyinde “*bilişsel imgeler*” olarak depolanır. Bilişsel imgeler, insanların bir mekanı düşündükleri zaman zihinlerinde canlanan imgedir. Bilişsel imgelerin en önemli özellikleri “gerçek” mekanları basitleştirmeleri ya da değişikliğe uğratmalarıdır (Knox and Marston 2003).

Bir çevreyi bilmek sadece önemli nesneleri ve mekanları bilmenin ötesindedir. Aynı zamanda tüm bunların birbirleriyle nasıl bağlandığını ve birbirleri ile ilişkilerini bilmektir. Bu nedenle bir çevreyi bilmek için çevrenin sunduğu imgeler tek başlarına yetersizdir. Bu imgeler birbirleriyle ilişkilendirilmelidir. Birbiriyle ilişkili imgeler çevrenin modeli ya da bilişsel haritasıdır. 1948 yılında Tolman tarafından ileri sürülen bilişsel harita fikri üzerinde yakın zamana kadar durulmamıştır. Bilişsel harita insan düşünme süreci ile fiziksel çevre arasındaki bağlantıyı sağlar (Kaplan 1978).

İnsan çevresi oldukça çeşitli, zengin ve belirsizdir. Bu nedenle çevre zengin bir bilgi kaynağıdır. Aynı zamanda insan karar verebilmek için sınırlı zamana ve limitli bilgi tutma kapasitesine sahiptir. Bilişsel harita bir kişinin çevresi hakkında sakladığı bilgiden oluşan bir yapıdır (Kaplan 1978).

Bilişsel haritalar mekan organizasyonu ile ilgilidir. Çevrenin yapısı ve mekanlar arasındaki uzaklıkları içerirler. Bilişsel haritaların temel işlevleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır(Anonymous 2004);

- Mekansal problem çözümleme: bir yerden bir yere ulaşma, yol-yön bulma.
- İletişim: Kişiler fiziksel çevreleri hakkında birbirleri ile iletişim kurarlar. Toplumlara ya da alt sosyal gruplara ait ortak hafızalar, ortak simgeler ve ortak anlamlar ortaya koyar. Mekanın bu ortak özellikleri zihinsel imgelere dönüşürek bilişsel haritalarda ortak özellikler ortaya çıkarır.

- Kişisel kimlik: Bilişsel haritalar mekanın insan için anlamını ortaya koyar. Psikolojik anlamda güven sağlarlar. Araştırmalar bilişsel haritaların mekanı paylaşan kişiler arasında ortak noktaları bulunsa da her bir haritanın kendine özgü bir “kişiliği” olduğunu ortaya koymuştur. Her bireyin bilişsel haritası, mekanın o birey için anlamını oluşturacak şekilde mekanı yeniden organize eder.

Bilişsel haritalar zihinsel imgelerden oluştuğu için bazı temel hatalar ortaya çıkmaktadır (Anonymous 2004);

- Tamamlanmamışlık: Bazı mekan elemanlarının eksikliği ya da imgesinde eksiklikler.
- Bozulma: Geometrik, uzaklık ve yön hataları.
- Çarpıtma: Mekanda var olmayan özelliklerin bilişsel haritada var olması.

Çevresel imgeler gözlemci ve çevresi arasındaki çift yönlü sürecin sonucudur. Çevre, farklılıklar ve ilişkiler sunarken, gözlemci büyük bir uyumlulukla ve amaçları/istekleri doğrultusunda gördüklerini seçer, organize eder ve anlam çıkarır (Lynch 1960).

Erişim ve mülkiyet (*territory*) mekanın zihinsel imgeleridir. Kevin Lynch’e göre bir bölge; mülkiyetlerin sınırlarının netliğinin, geçişlerin yeterliliğinin, mekanlara nasıl bölündüğünün, tüm sosyal gruplar için kendilerine ait alanların olup olmadığının ve kullanıcıların bu alanların sınırlarını ve anlamlarını ne kadar iyi anladıklarının ve kabullendiklerinin ortaya konulmasıyla değerlendirilebilir (Xu 1995).

Lynch, temel olarak insanların çevrelerine ilişkin imgeleri nasıl yapılandırdıkları ile ilgilenmiştir. Kentsel bilişsel haritalar üzerinde çalışmalar yürütmüştür ve bu çalışmalar sonucunda iki önemli kavram ortaya koymuştur; yön bulma ve okunaklılık. Lynch’e (1960) göre birinin çevre içerisinde yönünü belirleyebilmesi, insanlar için varoluşsal bir gerekliliktir. Okunaklılık ise parçaların tanınma ve bir bütün içerisinde organize edilebilme kolaylığıdır (Lynch 1960). Bu amaçla Lynch (1960), kentsel çevrenin yapısının temeli olarak bir dizi eleman ortaya koymuştur; güzergahlar, sınırlar, bölgeler, noktalar ve nirengiler (özgün odaklar). Bu elemanlar kent imgesini oluşturmaktadır;

İzler (Paths): Gözlemcinin hareket ettiği kanallardır. Sokaklar, demiryolları, yürüyüş yolları vb. İnsanlar kenti bu güzegahlar boyunca hareket ederken gözlemlerler.

Kenarlar (Edges): Gözlemci tarafından güzergah olarak değerlendirilmeyen ya da kullanılmayan çizgisel elemanlardır. Devamlılığı bölen çizgiselliktir. Kıyılar, duvarlar vb.

Bölgeler (Districts) : Kentin orta ya da büyük parçalarıdır. Gözlemci zihinsel olarak içine girer. Ortak ve tanımlayıcı özelliklere sahiptirler.

Düğümmler (Nodes) : Kentteki stratejik odaklardır. Gözlemci içeriden algılayabilir. Kavşaklar gibi.

Nirengiler (Landmarks) : Noktasal referanslardır. Ancak gözlemci içine girdiği zaman landmark olma özelliğini yitirir. Genellikle fiziksel bir objedir; bina, işaret, dağ vb.

Bu elemanların biraraya gelişleri ve kent içerisindeki dağılımları o kentin okunaklılığını belirler. Ancak Lynch'in ortaya koyduğu bu çalışmanın deneysel temeline yönelik eleştiriler yapılmıştır. Lynch'in kent okunaklılığına ilişkin belirlediği beş eleman çalışmanın öncesinde saptanmıştır. Dolayısıyla bilişsel haritaların analizinde önemli rol oynamaları şaşırtıcı değildir. Ancak daha sonraları yürütülen deneysel çalışmaların bazıları Lynch'in sonuçlarına benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Bir diğer eleştiri ise Lynch'in çalışma gruplarına ilişkindir. Lynch'in çalışma grupları çoğunlukla beyaz ırk, orta sınıf ve fiziksel engeli olmayan kişilerden oluşmaktadır (Ungar 1999).

Son olarak Lynch'in önemle üzerinde durduğu okunaklılık ölçütünün kent peyzajının kalitesinin belirlenmesinde sınırlı bir rol üstlendiği üzerine eleştiriler yapılmaktadır (Ungar 1999). Ancak yine de Lynch'in kent imgesi ile ilişkin geldiği nokta bugün hala yürütülen çalışmalarda kullanılmaktadır. Benzer çalışmalar yürütülmüş olsa dahi Lynch'in kentin okunaklılığına ilişkin kurduğu sistem bugün hala bir çok çalışmaya temel oluşturmaktadır.

2.3.7 Gereksinimler hiyerarşisi

İnsan güdülenmesi üzerine çalışan Abraham Maslow (1954), çalışmaları sonucunda “İhtiyaçlar Hiyerarşisi” (Şekil 2.4) teorisini oluşturmuştur. Maslow'un bu teorisi peyzaj

algısı araştırmalarının önemini anlamada son derece önemlidir. Maslow’a göre insanlar tatmin edilmemiş gereksinimleri nedeniyle motive olurlar ve belirli gereksinimler karşılanmadan diğeri gereksinimlerini karşılamaya motive olamazlar (Gwynne 1997).

Şekil 2.4 Maslow “Gereksinimler Hiyerarşisi” (Gwynne 1997, Huitt 2004)

Maslow’a göre o anda en çok gereksinim duyulan güdü en baskın olandır. Bir alt düzeydeki gereksinim giderilince, bir üst düzeydeki gereksinimi gidermek önem kazanacaktır. Maslow’un ilk oluşturduğu hiyerarşik sıralamada beş gereksinim bulunmaktadır. Bu çalışmada Maslow, “Gereksinimler Hiyerarşisi” ni iki temel gruba ayırmıştır. İlk gruptaki gereksinimler (fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimi, ait olma ve sevgi gereksinimi, takdir edilme gereksinimi) tatmin edilmeden, insan ikinci gruptaki gereksinimi (kendini gerçekleştirme) tatmin etmek üzere motive olamaz. Maslow (1971), daha sonra ikinci grup gereksinimlere; bilişsel, estetik ve kendini aşmak gereksinimlerini de eklemiştir (Huitt 2004).

Fizyolojik gereksinimler:

Fizyolojik gereksinimler, insanın yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan hava, su, yiyecek, uyku gibi temel gereksinimlerdir.

Güven gereksinimi:

Kişinin tehlikeden uzak olma isteğidir. Güven gereksinimi fiziksel güvenlik anlamında olabileceği gibi çoğu zaman psikolojik güvenlik hissidir; ev ortamı ve ailenin yarattığı güvenlik hissi, ekonomik anlamda güvenlik vb.

Ait olma ve sevgi gereksinimi:

Kişiler diğer kişilerle ilişki kurma, sevme- sevilme, diğerleri tarafından gereksinim duyulmak, içinde yaşadıkları ortamlarda kabul görmek gereksiniminde ve eğilimindedirler.

Saygı ve itibar görme gereksinimi:

Ait olma gereksinimi ile benzerlik gösteren saygı ve itibar görme gereksiniminin temelinde güce (fiziksel, ekonomik vb.) duyulan gereksinim yatar. Rekabet, başarı ve başarının diğerleri tarafından kabul edilmesi ve takdir edilmesi gereksinimidir. Ait olma/ sevgi ve saygı/ itibar görme gereksinimleri, peyzaj değerlendirmesi ve dolayısıyla peyzaj algısı çalışmalarında sosyal etkileşim ortamlarının yaratılması ve sağlanması konularının ölçüt olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bilişsel gereksinimler:

Bilişsel gereksinimler bilmek, anlamak ve keşfetmek dürtüleri sonucu ortaya çıkar. Bilişsel gereksinimler, Kaplan'ların peyzaj tercihleri teorisinde yer alan insan ve çevresinden bilgi alma gereksinimi ile yakından ilişkilidir.

Estetik gereksinimler:

Simetri, düzen ve güzellik arayışını ifade eder. Bu nedenle peyzaj algısı araştırmalarının temel ölçütlerinden biri olan “görsel çekicilik”, Maslow’un estetik gereksinimler teorisi ile ilişkilendirilebilir.

Kendini Gerçekleştirme:

Kişinin potansiyelinin farkına varması ve bu potansiyeli tam olarak kullanabilmesidir.

Kendini Aşmak:

Diğerlerinin potansiyellerini ortaya çıkarmak ve kendilerinden tatmin olmalarına yardımcı olmak dürtüsüdür.

2.3.8 Berlyne – Wohlwill yaklaşımı

İngiliz psikolog Daniel Berlyne (1924- 1976) de insanların çevreleri ile ilgili tercihleri üzerinde çalışmalarda bulunmuştur. Berlyne, insanların çevre tercihlerine ilişkin dört etken tanımlamıştır (Ungar 1999);

- Karmaşıklık (*Complexity*): Bir çevre içerisindeki unsurların çeşitliliği.
- Yenilik (*Novelty*): Yeni unsurların varlığı.
- Uyumsuzluk (*Incongruity*): Unsurlar arasındaki uyumsuzluk derecesi.
- Şaşırtıcılık (*Surprisingness*): Beklenmedik unsurların varlığı.

Berlyne'nin çalışmasına göre insanların estetik yargıları, yukarıda belirtilen etkenlerin orta derecede bulunduğu çevrelerde olumlu yönde gelişmektedir. Olumsuz yargılar ise bu etkenlerin çok düşük ya da çok yüksek derecede olduğu çevrelerde ortaya çıkmaktadır (Ungar 1999).

Berlyne - Wohlwill yaklaşımı, Berlyne'nin “*Conflict, Arousal and Curiosity*” (1960) çalışmasında ortaya koyduğu kuramsal temele dayanır. Çok sayıdaki deneysel çalışmasıyla da genel hipotezini doğrulamıştır (Porteous 1996). Berlyne'nin genel hipotezi bireylerin bir uyarının keşfine, neden olduğu belirsizlik ve çelişki seviyesi ile doğru orantılı olarak gönüllü ve etkin katılım gösterirler.

Berlyne'nin kuramsal temeline göre keşifsel davranış özgül (*spesific*) ya da saptırıcı (*diversive*) olarak sınıflandırılabilir. Özgül davranış tek bir uyarının uyarma kalitesinden kaynaklanan keşfin derinliğini anlatır. Saptırıcı davranış ise sıkıntıya bağlı yönlü olmayan davranışı ifade eder (Porteous 1996). Bununla birlikte Berlyne (1971) görsel estetik çekiciliğin bir çevre ya da uyarı tarafından tetiklenen uyaran seviyesine kısmen bağlı olduğunu öne sürmüştür.

Uyarı; yenilik, karmaşıklık ve ilgi çekicilik değişkenleri tarafından karakterize edilir ve birey bu değişkenler –ki bunlar gözlemcinin bir çevreyi diğeri ile karşılaştırdığı özelliklerdir- ile uygun oranlarda karşı karşıya geldiğinde verdiği keşifsel davranış tepkisinin derecesidir. Bu uyaran özelliklerinin algılanması bilişsel deneyimlere yol

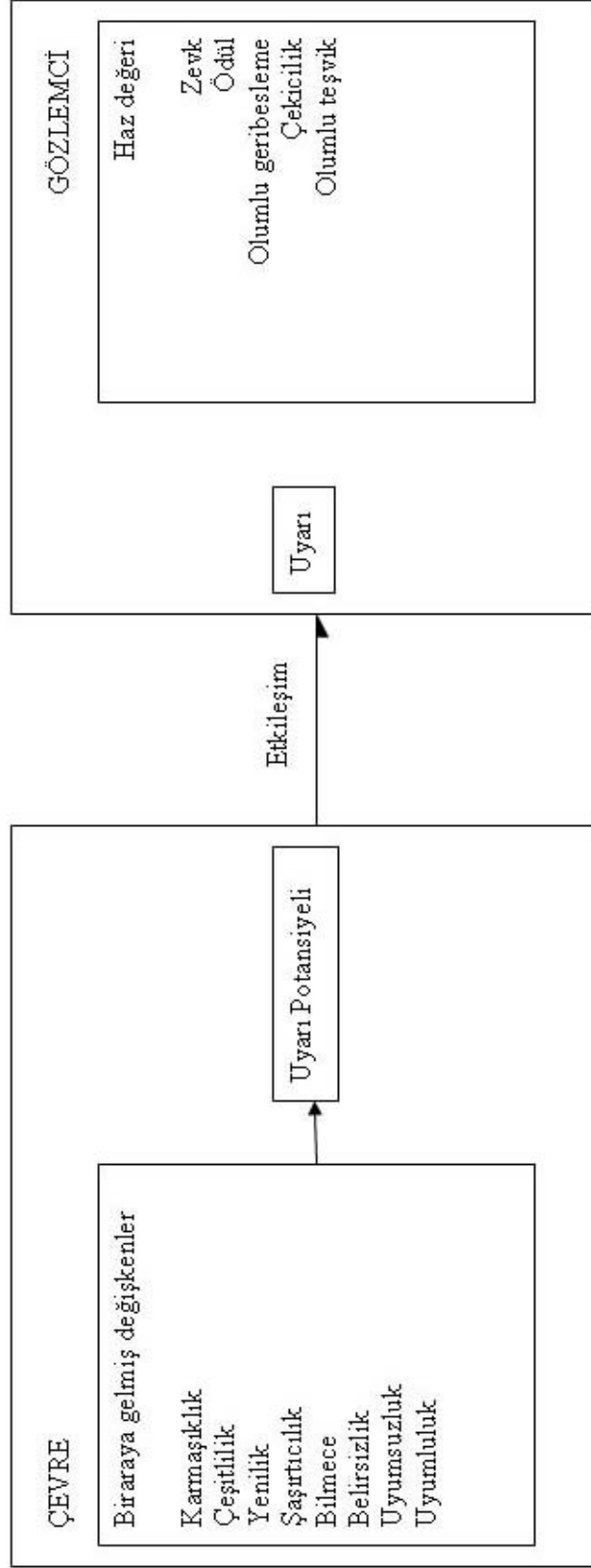
açar. Sonuç olarak, insanların çeşitli çevreleri estetik yargılamaları bu etkenlerden orta derecede barındıran çevreler için en olumlu olma eğilimindeyken, çok düşük ve yüksek seviyelerde olumsuz yargılamalar yapılmaktadır. Bir başka deyişle, çevrenin özellikleri gözlemcide çevrenin farklı seviyelerde beğenilmesine yol açan farklı tepkiler ortaya çıkarır.

Berlyne'nin teorilerine dayanarak Wohlwill daha karmaşık bir desen önerir. Wohlwill'in kuramına göre insanlar belirli bir çevresel uyarı seviyesine alışkın hale gelirler (uyum seviyesi) ve bu seviye dışındaki uyarı değişimleri etkide değişimlere neden olur. Özellikle az miktardaki değişimler (artma ya da azalma) olumlu etkiye neden olurken, yüksek derecede değişimler olumsuz etkiye neden olurlar.

Wohlwill iki tip keşif öngörmüştür. Bunlardan ilki “özgül keşif” bir birey çelişki ya da belirsizlik doğuran bir uyarı ile yüzleştğinde ortaya çıkar. Birey çoğunlukla keşif yolu ile yüksek uyarılma seviyesini düşürmeye çalışır. Tam tersi olarak “saptırıcı keşif” ise bir birey düşük uyarı seviyesindeyken (örneğin canı sıkın ya da yorgun ise) ortaya çıkar. Kendisine tanıdık gelmeyen ama aynı zamanda çok yeni olmayan bir uyarı arayışı içerisine girer (Porteous 1996).

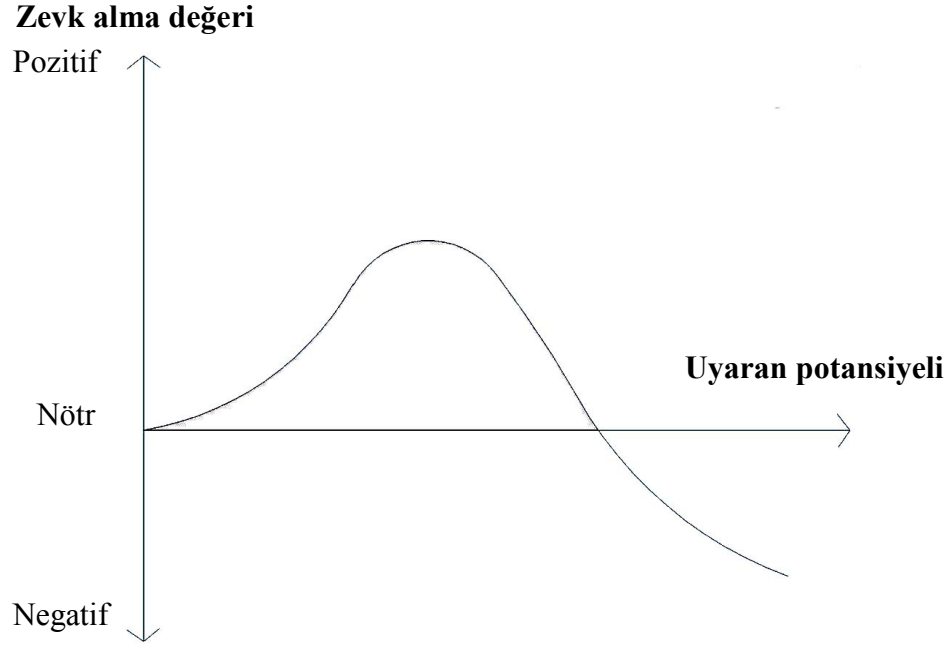
Porteous (1996) tarafından fiziksel çevreye bireyin verdiği estetik tepkiye ait Berlyne-Wohlwill şeması Şekil 2.5’de gösterilmiştir.

Özet olarak, çevre biraraya gelmiş değişkenlerin bir dizini olarak görülebilir. Bu değişkenlere bağlı olarak çevrenin uyarı potansiyeli ortaya çıkar. Gözlemcideki uyarı derecesi, o kişinin gözlem sırasındaki dikkatine bağlıdır. Bu uyarının sonucu olarak “haz” değerine veya zevk alma duygusuna ulaşılır.

Şekil 2.5. Fiziksel çevre ve bireyin estetik tepkisi arasındaki ilişki (Porteous 1996).

Bu yaklaşımın deneysel olarak uygulanması sırasında estetik tepkinin kaydedilmesinde çok çeşitli sözel, davranışsal ve fizyolojik yöntemler kullanılmıştır. En çok kullanılanlar 7 dereceli semantik diferansiyel ölçeklerdir. Tipik olarak uyarı potansiyeli arttıkça, zevk alma derecesi de optimum noktaya erişinceye kadar artar. Bu noktadan sonra çevrenin uyarı potansiyelindeki artışlar zevk alma derecesini azaltır (Şekil 2.6), (Porteous 1996).

Şekil 2.6 Artan uyarı potansiyeline göre zevk alma değeri deseni (Porteous 1996)

2.3.9 Gestalt ilkeleri

1910 yılında üç Alman psikolog Max Wertheimer (1890-1943), Kurt Koffka (1886-1941) ve Wolfgang Köhler (1887-1967) tarafından ortaya konan Gestalt teorisi, algı psikolojisi ile ilgili bir yaklaşımdır. Almanca olan Gestalt kelimesi biçim-şekil ya da bütünü ifade eder. Gestalt teorisine göre görsel algı beyinde elektrokimyasal süreçlere dayanan sinirsel bir etkinliktir. Bu süreçler beynin işleyişinin temel niteliklerindendir. Bu nedenle görsel organizasyon yani görülen nesnelerin, şekillerin algılanma biçimi, insanın doğal bir özelliğidir ve sonradan öğrenilmez, kalıtsaldır.

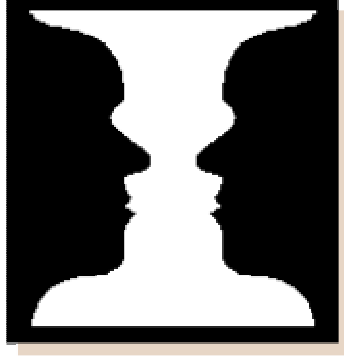
Gestalt psikolojisi kuramı görsel algı çalışmalarına önemli katkılarda bulunmuş ve bilişsel kuram için güçlü bir temel sağlamıştır. Gestalt kuramı sıklıkla kullanılan

“parçaların tümü, toplamından fazladır” cümlesi ile özetlenebilir. Bu kuramın temeli insanların nesneleri bütün olarak algıladığıdır ve bu kuram nesnelerin ayrı bileşenlerinden ziyade düzenlenmiş desenler olarak algılandığını vurgular.

Gestalt psikolojisi algısal organizasyonun kalıtsal kuralları olduğuna ve bütünün, parçalarının toplamından farklı olduğuna dayanır. Gestalt psikolojisinin temelinde yatan fikir, insanın görsel veriyi organizasyonel ya da gruplandırılmış olarak algıladığıdır. İnsanlar bir nesneyi ya da şekili oluşturan parçalarının niteliklerini tek tek değil, parçaların oluşturduğu bütünün nitelikleri algılarlar.

Gestalt psikologlarına göre insanlar, algı dünyalarını mümkün olduğunca basit organize etmeye eğilimlidirler. Wertheimer, Koffka ve Köhler algı organizasyonuna ilişkin bazı ilkeler tanımlamışlardır. Bu ilkeler uyaran (stimuli) gruplarının beyinde nasıl anlamlı desenler olarak düzenlendiklerini tanımlar. Gestalt algı yaklaşımının mekansal düzenleme ile ilgili önemli ilkeler aşağıda açıklanmıştır.

- Şekil- Zemin (*Figure- Ground*) İlişkisi : Göz bir nesnenin biçimini onu çevreleyen alandan ayırt eder. Bir biçim ya da silüet doğal olarak “şekil” yani nesne olarak algılanırken, onu çevreleyen alan zemin (arkazemin) olarak algılanır. Şekil ve zemin arasındaki denge, imgenin kolay algılanması üzerine etkilidir. Belirli bir biçimi ve sınırı olan unsurlar şekil olarak algılanır (Wertheimer 1923, Weiss 2004, <http://www.isopixel.net/recursos.html>, 2004). Danimarkalı psikolog Edgar Rubin’in ünlü “Rubin Vazosu” şekil ve zemin arasındaki ilişkiye bağlı olarak imgelerin farklı algılanabildiklerini örnekler (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 Rubin vazosu (<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/sem08.html>, 2004)

- Kuşatılmışlık (*Surroundedness*): Şekil- zemin ilişkisi ile ilgili olan bu ilkeye göre kuşatılan unsurlar “şekil”, kuşatan unsurlar “zemin” olarak algılanır . Şekil 2.8’de ki imgeye ilk olarak sol üst köşeden bakıldığında haç biçimi, sağ alt köşeden bakıldığında ise çiçek biçimi algılanmaktadır. Bu farklılığın sebebi imgenin farklı yerlerinde kuşatan ve kuşatılmış olanın farklılaşmasıdır.

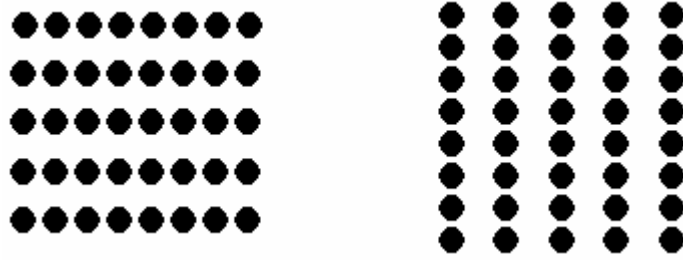

Şekil 2.8 Gestalt kuşatılmışlık ilkesi (Soliz 2003)

Gestalt kuramında önemli bir kavram da “gruplama” dır ya da bir görsel alanın bir şekilde nasıl yorumlandığına ilişkin eğilimdir. Gruplamayı belirleyen temel etkenler; yakınlık, benzerlik, süreklilik ve kapanmadır.

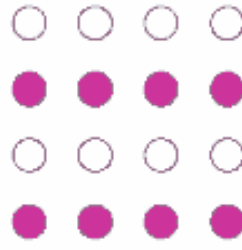
- Gestalt gruplama ilkeleri
 - Yakınlık (*Proximity*): Yakınlık elemanların mekansal uzaklıklarına göre nasıl gruplandırılmaya eğilimli olduklarını ifade eder. Diğer tüm koşullar

eşit olduğu durumlarda birbirine yakın unsurlar ilişkili olarak algılanır. Yani birbirine yakın unsurlar grup olarak algılanırlar (Şekil 2.9).

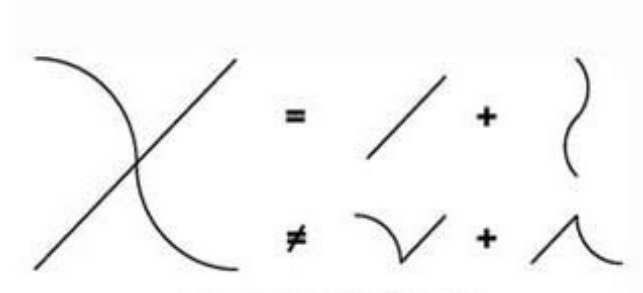
Şekil 2.9 Gestalt yakınlık ilkesi (www.enable.evitech.fi/, 2004)

- Benzerlik (*Similarity*): Benzerlik kavramı elemanların kavramsal olarak nasıl gruplandırıldığını ifade eder. Renk, biçim vb. özellikleri aynı olan şekiller grup olarak algılanırlar.

Şekil 2.10 Gestalt benzerlik ilkesi (Soliz 2003)

- Süreklilik (*Continuity*): Süreklilik ilkesi, düzensiz ve kesik desenlerin yerine düz hatların algılanmasına yönelik eğilimi açıklar (Weiss 2004).

Şekil 2.11 Gestalt süreklilik ilkesi (Weiss 2004)

- Kapanma (*Closure*): Kapanma parçaların bir deseni tamamlamak üzere nasıl gruplandırıldığıyla ilgilidir. Görsel veride parçalar eksik olsa da insan beyni tanıdık verileri bütün olarak algılamaya eğilimlidir. Şekil

2.12’de üçgen biçimi tam olarak tanımlanmamış olmasına rağmen algılanabilmektedir.

Şekil 2.12 Gestalt kapanma ilkesi (Soliz 2003)

2.3.10 Sağlarlıklar (*affordances*) kuramı

Görsel çevrenin anlaşılmasında katkıda bulunabilecek bir başka kuramsal temel de Gibson (1979) tarafından geliştirilen “algının ekolojik kuralı”nı oluşturan optik akış (optical flow) kavramıdır (<http://faculty.knox.edu/fmcandre/cognition.html>). Optik akış, peyzaj içerisinde hareket edilmesine bağlı olarak ortaya çıkar. Bir peyzaj içerisinde hareket edildikçe çevredeki nesnelerden elde edilen bilgi akar ve böylece çevrenin mekansal olarak anlaşılmasını sağlar (Bell 2001). Bu algının ekolojik kuramının bir unsuru da çevrenin nötr algılanmadığı fikridir.

İnsan, çevresini, çevrenin onun için sağladığı ya da gereksinimlerini karşıladığı fırsatlar olarak görür. Gibson (1979), sağlarlıkları (*affordances*) çevrenin “iyi ya da kötü ne sağladığı ya da neyle donattığı” olarak tanımlanabilecek sundukları olarak tanımlar. Örneğin bir sandalye oturmaya sağlarlık ederken, bir uçurum uzak durmayı ya da bir oyun alanı oyun oynamaya sağlarlık eder. Kaplan ve Kaplan (1989) ise, bu tanımın üzerinden giderek sağlarlığı çevrenin algılayana ne sunduğu olarak ya da başka bir deyişle algılayanın bir alanda ne yapmak isteyeceği olarak yorumlamışlardır. Gibson’a (1979) göre gözlemcinin gereksinimleri değişse de bir nesnenin sağlarlığı değişmez. Gözlemci algılasa da algılamasa da ya da sağlarlıktan gereksinimleri doğrultusunda faydalansa da, sağlarlık algılanmak üzere hep oradadır.

2.4. Peyzaj Algısı ve Tercihleri Değerlendirme Yaklaşımları

Vining and Stevens (1986)'a göre peyzajlar iki temel kaynak için planlanır, tasarlanır ve yönetilir; fiziksel ve fiziksel olmayan kaynaklar. Aslında peyzajla ilgili araştırmaların çoğu bu iki kaynak tipi ile ilgilidir. Kavramdan da anlaşılacağı üzere fiziksel kaynaklar su vb. elemanları içerirken, fiziksel olmayan kaynaklar peyzajın sembolik elemanları ve estetiği ile ilgilidir.

Makhzoumi and Pungetti (1999), peyzaj çalışmalarının her biri kendi içinde alt kategorilere ayrılan beş temel yönünü tanımlamışlardır. Bunlar; doğal, kültürel, analitik, politik ve girişimsel (interventional) yönleridir. Doğal yönü, peyzaj bilimleri ile ilgilenir ve biyoloji ve peyzaj ekolojisi olmak üzere ikiye ayrılabilir. Kültürel yönü, peyzajın sanatsal, felsefi ve tarihi boyutlarını kapsar. Peyzaj sınıflaması, tanımlaması, değerlendirilmesi ve bilgisayar analizleri analitik yönü altında toplanırken, politik yönü peyzaj araştırmalarının yasal ve stratejik tiplerini kapsar. Son olarak girişimsel yönü ise peyzaj planlama, tasarım ve yönetimi çalışmaları ile ilgilidir.

Birçok araştırmacıya göre bir peyzajın estetik değeri genellikle peyzajın görsel değeri içerisinde temsil edilir (Daniel and Boster 1976). Buna ek olarak Vining ve Stevens (1986), sembolik ve estetik değerlerin arasındaki çakışmanın çok önemli derecede olduğunu belirtirler. Sembolik değerler, bir manzaranın ya da görünümün görsel kalitesinin değerlendirilmesinde etki edebildikleri gibi tam tersi olarak estetik kalite bir peyzajın sembolik imgesini zenginleştirebilir (Lothian 1999). Estetik değer belirli bir peyzajın belirli bir zamanda deneyimlenmesiyle ilişkilidir ve bu nedenle birey ile peyzaj elemanlarının doğrudan etkileşimini içerir (Kaplan and Kaplan 1989, Hull and Harvey 1989, Hull and Stewart 1995). Bir çok araştırmacıya göre (Daniel and Boster 1976; Zube and Moore 1991) peyzaj estetiği bir kaynak olarak kabul edilmeli ve karar verme sürecinde göz önüne alınmalıdır. Unwin (1975), peyzaj değerlendirmesinin üç aşamasını envanter çalışması, peyzaj estetik değerinin belirlenmesi ve peyzaj kalitesinin değerlendirilmesi olarak tanımlar. Envanter aşaması peyzajda neyin var olduğunu ortaya koyan ilk aşamadır. İkinci aşama, görsel peyzajın yargılar ya da tercihlerin araştırılması ve ölçülmesi yoluyla peyzajın estetik değerinin belirlenmesidir. Son olarak da görsel

peyzajın kalitesinin, farklı peyzaj tipleri için sosyal ya da bireysel tercihlerle değerlendirilmesi aşaması yer almaktadır.

Dunn (1976)'a göre peyzaj görsel kalitesinin değerlendirilmesine yönelik en erken girişim 1929'da yayımlanan ve İngiltere'deki milli parklar için yüksek görsel güzelliği olan alanları listeleyen Addison Raporu'dur. Daha çağdaş görsel değerlendirme yöntemleri Kuzey Amerika'da ve İngiltere'de görsel kaynakların peyzaj kalitesinin sistematik analizi anlamında tanımlanması, yönetilmesi ve korunmasına yönelik yasal girişimlere cevap olarak gelişmiştir (Taylor *et al.* 1987).

Bu alandaki en önemli atılım Amerika Birleşik Devletleri'nde 1969 Ulusal Çevresel Politika Yasası'nın ortaya çıkmasıyla meydana gelmiştir. Peyzaj politikalarının ve yasalarının çıkmasına paralel olarak peyzajın görsel kalitesini değerlendirmeye yönelik yöntemlerin geliştirilme çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Hem algısal hem de uzman tabanlı peyzaj estetiği değerlendirme yaklaşımlarına pek çok meslek disiplininin (ormancılık, coğrafya, peyzaj mimarlığı, psikoloji vb.) katkı olmuştur.

Uzman Modeli: peyzaj kalitesinin peyzaj mimarları, plancılar, kaynak yöneticileri vb. gibi bu konuda eğitilmiş ve yetkili uzmanlar tarafından değerlendirildiği tekniklerdir. Taylor *et al.* (1987)'a göre peyzajın uzmanlar tarafından değerlendirilmesi iki temel temaya dayanır; güzel sanatların ve tasarımın formal ilkeleri ve estetik-kaynak yönetimi ve ekolojik kalite arasındaki ilişkidir. Bu iki mesleki yaklaşım Daniel ve Vining (1983) tarafından sırasıyla “formal estetik model” ve “ekolojik model” olarak tanımlanmışlardır.

Formal estetik model: Bu modele göre peyzajın estetik değeri, peyzajın soyut özelliklerinde ya da formal özelliklerinde gizlidir. Bu özellikler formlar, çizgiler, renkler, dokular ve bunların kombinasyonları gibi tasarımcıların kullandıkları tasarım elemanlarıdır. Bu modele göre peyzajlar ilk olarak formal özelliklerine göre analiz edilirler. Daha sonra bu elemanlar arasındaki ilişkiler çeşitlilik, birlik, uyum, denge vb. tasarım ilkelerine göre sınıflandırılırlar. Bu amaçla uzmanlar fotoğraflar, arazi örtüsü, su

varlıkları, arazi formu vb. haritalarından ve/veya arazi gözlemlerinden ve incelemelerinden yararlanır.

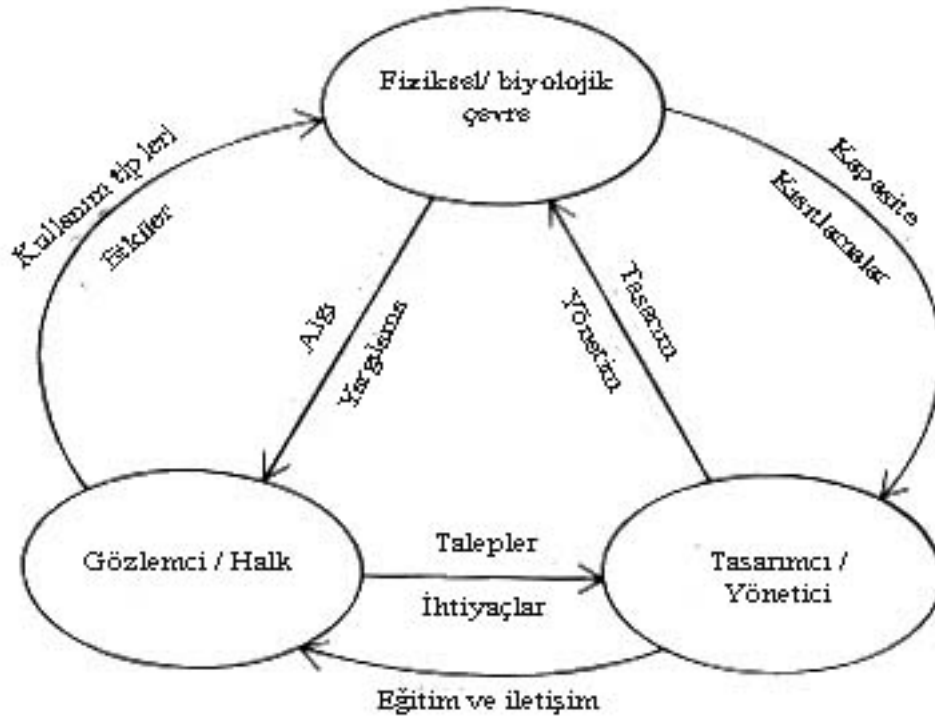
Ekolojik model: Doğal ve değişime uğramamış ekosistemlerin yüksek peyzaj estetik kalitesine sahip olduğu fikrine dayanan bir modeldir. Bu modele göre peyzajın estetik kalitesi biyolojik terimlere (çeşitlilik, habitat sınıflandırması vb.) dayanarak tanımlanır. Bu modele göre insan müdahalesi olumsuz değer olarak kabul edilmektedir (Taylor *et al.* 1987; Daniel and Vining 1983). Bu model yalnızca ekolojik ve biyolojik bilimlerde uzman kişilerce uygulanabilir. Peyzajın estetik değerine ilişkin yargıları çoğunlukla ekolojik çeşitlilik ve doğallık derecesini temel alır.

Davranışsal model: Bu model peyzaj algısı ve tercihlerini araştırmak ve öğrenmek amacıyla genellikle uzman olmayan ya da halktan seçilen gözlemcilerin cevaplarının ölçülmesine dayanır (Zube 1986). Bu yaklaşım deneysel psikolojide yaygın olarak kullanılan uyarım tepkisinden (stimulus response) elde edilen yargıları kullanır. Burada uyarı kaynağı çevredir. Davranışsal model Arthur *et al.* (1977) ve Daniel and Boster (1976) tarafından “halk tercih modeli” olarak adlandırılmıştır. Bu modelin kavramsal temeli daha sonra Vining ve Stephens (1986) tarafından çizilmiş ve şekillendirilmiştir (Şekil 2.13).

Davranışsal modelde değerlendirme süreci çevre özelliklerinin işlevi, tasarımcının ve yöneticilerin eylemleri ve gözlemleyen halkın gereksinimleri ve istekleri olarak ele alınır. Bu model altında iki temel araştırma yönelimi tanımlanmıştır. Bunlar;

- (a) algısal cevap olarak güzellik (*beauty*) algısı,
- (b) peyzajlarla ilişkilendirilen anlamlardır.

Bu model hem psikofiziksel hem de bilişsel modelleri kapsar. Psikofiziksel modelde peyzajın değeri, bireye dışsal olan uyarıcı özelliğinin parçası olarak kabul edilir (Daniel and Boster 1976). Bilişsel modelde ise odak noktası peyzajın anlamıdır. Bir görünüm görsel bilginin toplanması yoluyla zaman içinde inşa edilmiş bir yapıdır (Kaplan and Kaplan 1989). Bu model daha çok uyarıya cevap verenlerin psikolojik yönü ile ilgilenirken, psikofiziksel model ise peyzaja ve onun bileşenlerine odaklıdır.

Şekil 2.13 Vining ve Stephens'in (1986) halk tercih modeli

Psikofiziksel model: Psikofiziksel yöntemler peyzajın fiziksel karakteristikleri (topografya, vejetasyon vb.) ve gözlemcilerin algısal yargılamaları arasındaki matematiksel ilişkiyi belirlemeye çalışırlar (Uzzel 1991). Psikofiziksel çalışmaların sonuçları çoğunlukla halkın peyzaj kalitesi algısının istatistiksel ölçümleri ve algısal cevaplarla ilişkili olarak kaynak yöneticilerinin manipule edebileceği çevre elemanlarının tanımlanmasıdır. Bu ilişkilerin belirlenmesinde en sık kullanılan teknik çoklu regresyon analizleridir (Buhyoff *et al.* 1994).

Bilişsel model: Bu yaklaşım algılamanın zihinsel sürecine odaklıdır ve hem algısal ve evrimsel süreçler hem de bunların peyzaj karakteristikleri ile ilişkisini keşfetmeye yöneliktir (Sancar 1992). Bilişsel model peyzajlarla ilişkilendirilen anlamlar üzerine odaklanır. Bu modelin temeli insanların düşünen canlılar olarak çevresel uyarılara yalnızca pasif cevap vermediklerine dayanır (Taylor *et al.* 1987). Gözlemci tarafından alınan bilginin deneyimlerine, gelecekte beklenenlerine ve sosyo-kültürel altyapısına bağlı olarak işlendiği düşünülür. Bu bireysel etmenler daha sonra anlamlara

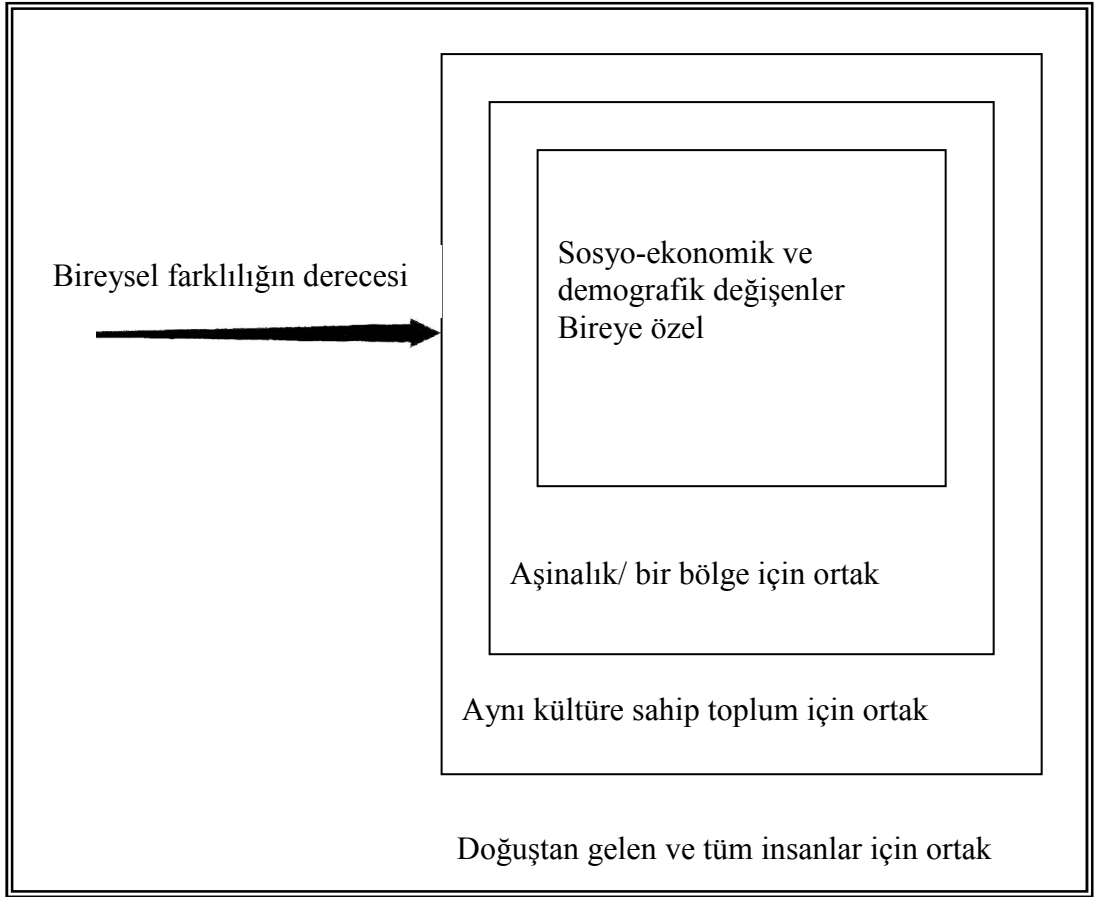
dönüştürülür (Zube *et al.* 1982). Bu modeli kullanan araştırmacılar hangi peyzajların değil, peyzajların neden tercih edildiğini araştırırlar. Bu nedenle öznellik ve nesnellik arasındaki boşluğu doldurmaya yönelik kuramsal temele dayanan uzman ve psikofiziksel modellerden farklıdırlar. Bilişsel model genel olarak kişilik teorisine, davranış ölçümüne ve klinik insan psikolojisine dayanır. Değerlendirmeler genellikle gözlemcilerin peyzajları algısal, bilişsel ve duygusal etki skalaları temelinde derecelendirmesi ya da puanlandırması ile yapılır.

Deneysel model: Bu yaklaşım antropoloji, kültürel coğrafya, tarih ve fenomolojiyi temel alarak bireyin deneyimleri, öznel duyguları, beklentileri ve yorumlamalarına odaklanır (Tuan 1995, Ohta 2001). Deneysel model, insanlar ve peyzajların etkileşimi sonucu zaman içerisinde gelişen peyzaj değerleri ile ilgilidir. Bu modeli kullanan çalışmaların büyük çoğunluğu edebiyat ve sanat üzerinedir (Sancar 1992).

2.5. Peyzaj Tercihlerini Etkileyen Etmenler

Çevre psikolojisi çalışmalarında bireyler arasındaki mekan tercihlerinin farklılığının genellikle bireyin çevreleri ile ilgili kişisel ve grup deneyimlerini, değerlerini ve inançlarını ve geçmiş deneyimleri yansıttığı kabul edilir (Kaplan and Kaplan 1989, Wohlwill 1983). Bu deneyimler yalnızca bir şekilde beyine kaydedildiğinde insanların mekan tercihlerini etkiler.

Bireylerin görsel peyzaj tercihlerinin arasındaki benzerlikler, insanların benzer bilgi işleme mekanizmalarına sahip olmalarından ve kullanmalarından kaynaklanmaktadır (Hull and Revell 1995). Kullanıcılar tarafından yapılan estetik yargılamaları yalnızca çevre tarafından etkilenmez. Kullanıcıların sahip oldukları bireysel özellikler ve karakteristikler de yargılar üzerine etkilidir. Dearden (1989), tercihleri etkileyen bu etkenleri kavramsallaştırmıştır (Şekil 2.14), (Porteous 1996).

Şekil 2.14 Toplumsal peyzaj tercihleri hiyerarşisi (Porteous 1996)

Bourassa (1990), estetik deneyimin biyolojik, kültürel ve kişisel boyutlarını birbirinden ayırarak üç parçalı bir kuram ortaya koymuştur. Bourassa (1990)'ya göre doğal peyzajların algısı biyolojik boyutta gerçekleşir ve bu konuda evrensel tercih deseni bulunmaktadır. Bunun aksi olarak da kentsel ya da değişime uğramış doğal peyzajların algısının kültürel ve kişisel boyutta ortaya çıktığını ve bu nedenle daha çeşitli tercih desenine sahip olduğunu öne sürer.

Peyzaj tercihlerini etkileyen etmenler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Poertous 1996);

Kültür/ kültürlerarası farklılık: Kültürel farklılıkların peyzaj algısındaki farklılıkların önemli bir kaynağı olduğu belirtilmektedir. Kültür, fiziksel çevredeki uyarıyı ve altında yatan anlamı yorumlamada etkili olmaktadır (Rapoport 1990).

Aşinalık ve deneyimler: Peyzaj, bir anlamda bir toplumun özelliklerini yansıtan arşiv olarak da görev üstlenir. Kültürün ve deneyimlerin yansımasıdır. İnsanlar yaşadıkları çevre ile ilgili bilgilerini doğrudan ve doğrudan olmayan deneyimler yoluyla kazanırlar. Deneyim, birinin yaşadıklarından öğrenebilmesi yeteneğini ifade eder. Denemek öğrenmektir (Knox and Marston 2003).

Kaplan ve Kaplan (1989)'a göre aşinalık ve kişinin geçmiş deneyimlerinin peyzaj algısı ve tercihleri üzerine etkileri vardır. Yine benzer şekilde Purcell (1992)'e göre insanlar herbir yeni ya da daha önce karşılaşılmış peyzajı daha önceki peyzaj deneyimlerinin yarattığı zihinsel modeller bağlamında deneyimlerler.

Sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler: Demografik etkenlerden yaşın mekan tercihleri üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Yaş ve mekan tercihleri üzerine yapılmış araştırmalar incelendiğinde, 12 yaşından küçük çocukların yetişkinlere göre mekan tercihleri konusunda daha çeşitlilik gösteren tepkiler verdiği, doğal çevreleri yetişkinlere göre daha az tercih ettikleri ve yine yetişkinlere göre yapısal elemanların varlığını olumsuz bir etki olarak görmediklerini ortaya koymuştur. Zube *et al.* (1983) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma adolesanlar, genç yetişkinler ve orta yaşlıların görsel değerlerinin benzer olduğunu belirtmektedir (Porteous 1996). Lyons (1983)'un bir çalışmasının sonucuna göre çocukların bitki varlığına sahip biyomları tercih puanlarının düşük olduğu, yetişkinler ve gençlerde daha yüksek puanların verildiği ve tercih puanlarının yaşlılarda tekrar düştüğü belirtilmiştir.

Lyons'a (1983) göre, yaş ve cinsiyet değişkenleri ancak birarada ele alındıklarında mekan tercihleri üzerinde etkili olmaktadır. Ancak cinsiyet ve mekan tercihleri üzerinde yoğunlaşmış çok az sayıda çalışma bulunmaktadır (Porteous 1996). Hull ve Stewart'a (1995) göre, kadınlar ve erkekler fiziksel çevre içerisinde hareket ederken farklı nesnelere dikkatlerini yoğunlaştırmaktadır. Erkekler, kadınlara göre daha çok zemin elemanlarına ve topografyaya dikkat göstermektedirler. Levin'e (1977) göre ise, kadınlar doğal çevreye yapılan müdahalelere daha çok olumsuz tepki göstermektedirler.

Eğitim ve meslek gibi sosyo-ekonomik sınıfa ait değişkenler de mekan tercihleri üzerinde etkilidir (Porteous 1996). evre ile ilgili eğitim görmüş bireylerde açık alan algısının halkın geneline göre daha farklı olduğu belirtilmektedir (Kaplan and Kaplan 1989).

3 MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu çalışmanın ana materyalini çeşitli kent parklarına ait 25 adet fotoğraf oluşturmaktadır. Bu bölümde ilk olarak fotoğrafların araştırma materyali olarak kullanılmasına ilişkin gerekçe verilmiş, daha sonra ise fotoğrafların seçiminde dikkat edilen unsurlar açıklanmıştır.

Çevre tercihi çalışmalarında en çok kullanılan yöntemlerden biri fotoğraf ve saydam gösterileridir. Bu yöntem hem süre hem de ekonomik açıdan araştırmacıya pek çok avantaj sağlamaktadır. Fotoğraflar ve dıalar sayesinde farklı bir çok fiziksel çevrenin örneklenmesi olasıdır. Bununla birlikte, fiziksel çevreye ait koşulların kontrol edilmesi ve istenilen koşulların sağlanmasını kolaylaştırır (örneğin hava koşulları, ışık durumu vb.). Alanda birebir yürütülen çalışmalar çoğu zaman ekonomik değildir, zaman ve çalışma hızı açısından da araştırmacı için olumsuz koşulların ortaya çıkması mümkün olabilir.

Fotoğraf ve dıaların çevre tercihi ve algısı çalışmalarında kullanılabilirliği konusunda çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiş (Dunn 1976, Nassauer 1983, Hull and Stewart 1992, Palmer and Hoffman 2001) ve sonuç olarak peyzajları temsilen görsel değerlendirme çalışmalarında kullanılabilirliklerinin uygun olduğu belirtilmiştir.

Kent parkı peyzajlarının örneklenmesi aşamasında, görüntülerin mümkün olduğunca farklı tipolojilere sahip olması hedeflenmiştir. Bu amaçla öncelikle Ankara'daki kent parklarından Altınpark, Seymenler Parkı ve Botanik Parkı'ndan görüntüler alınmıştır. Elde edilen görüntülerde yeteri kadar mekansal tipolojik çeşitliliğin sağlanamadığı görülmüştür. Bununla birlikte kullanıcı anketinin Ankara'da ikamet eden bireylerle gerçekleştirileceği göz önüne alındığında, bu görüntülerin farklı kişisel deneyimlerle ilişkilendirilebileceği ve bu durumun da görsel peyzaj tercihlerini etkileyebileceği düşünülmüştür. Bu etkiyi azaltmak amacıyla, Türkiye ve yurtdışından kent parklarına ilişkin farklı örneklemeler de kullanılmıştır. Bu görüntülerin seçiminde mekan tipolojisi

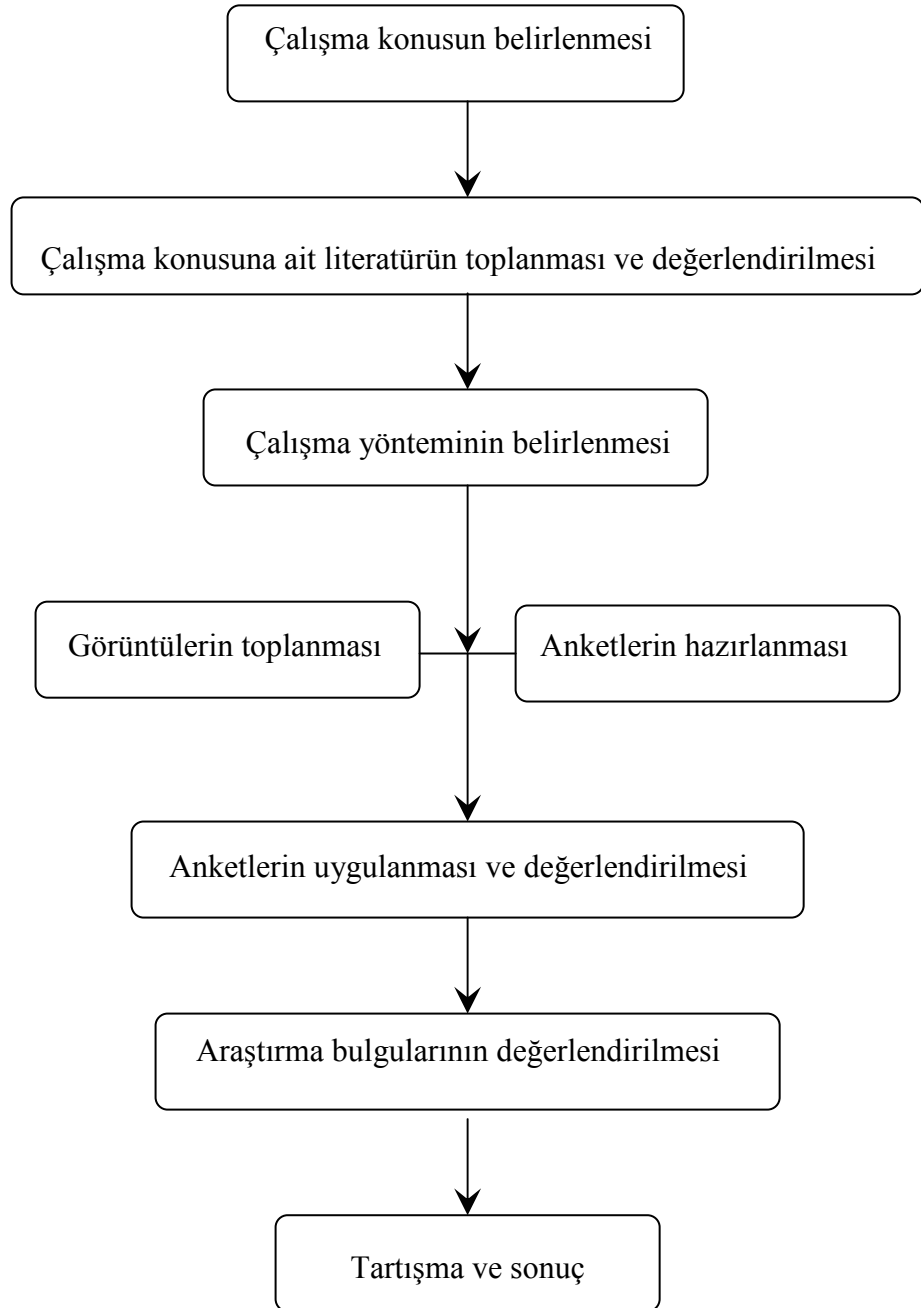
açısından çeşitliliğin artırılması hedeflenirken aynı zamanda kullanıcılara aşına olmayan ve çok fazla yenilik unsuru taşıyan görüntülerin kullanılması da görsel anlamda peyzaj tercihlerini etkileyebileceği düşünöldüğünden özellikle kullanım tipleri, bitkisel materyal vb. peyzaj unsurları açısından Ankara kent parkı örneklerinden önemli farklılıklar göstermemelerine dikkat edilmiştir. Örneğin Ankara'nın coğrafı ve iklimsel koşulları ele alındığında, kullanıcılara egzotik unsurlar barındıran (palmiye ağaç türleri, kumsal, deniz manzarası vb.) görüntülerin gösterilmesi çalışmanın bütönlüğünü bozacaktır.

Araştırmanın bir diğer önemli materyalini ise anketlerin uygulandığı kullanıcı ve uzman grupları oluşturmaktadır. Çalışma olanakları çerçevesinde kullanıcı grubunda 125 ve uzman grubunda 7 adet anket gerçekleştirilmiştir. Kullanıcı grubu Ankara Üniversitesi Ziraat Faköltesi öğrencilerinden oluşturulmuştur. Uzman grubu ise Ankara Üniversitesi Ziraat Faköltesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğretim üyeleri ve doktora çalışmasını yürötmekte olan araştırma görevlilerinden oluşturmaktadır.

Peyzaj algısı ve tercihlerine ilişkin literatürler de çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Bu literatürlerin elde edilmesinde evre psikolojisi, peyzaj planlama, peyzaj tasarımı, kent planlama ve kentsel tasarım konu başlıkları altında taramalar yapılmış ve çalışma konusuna ilişkin yayınlar elde edilmiştir. Bu amaçla öncelikle Ankara Üniversitesi Elektronik Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi ve Kassel (Almanya) Üniversitesi Kütüphanesi kullanılmıştır.

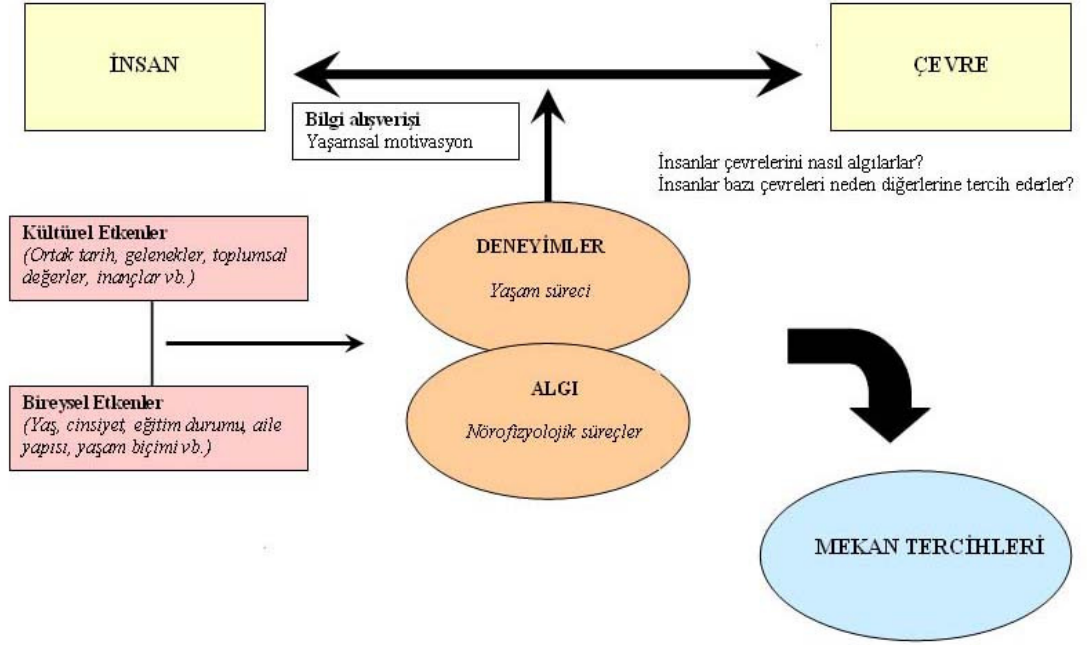
3.2 Yöntem

Çalışmaya ait genel çalışma planı Şekil 3.1’de verilmiştir.

Şekil 3.1 Genel çalışma planı

Çalışmaya ait kuramsal çerçeve Şekil 3.2’de gösterilmiştir.

Şekil 3.2 Çalışmaya ait kuramsal çerçeve

Çalışmanın amacında da belirtildiği üzere, bu araştırmada kullanıcı gruplarının beğenilerini ve uzman grubu değerlendirmelerini bir araya getirecek bir yöntem modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Nasar (1992)’ın “*Visual preferences in urban street scenes: a cross cultural comparison between Japan and the United States*” isimli çalışmasından yararlanılmıştır. Nasar, çalışmasında kullanıcı anket sonuçlarını uzman değerlendirmeleriyle ilişkilendirmiştir. Bu amaçla uzman grubuna aşağıdaki mekansal karakteristiklere dayanan değerlendirmeler yaptırmıştır;

- Doğal elemanların varlığı- doğal elemanların yokluğu
- Araçların varlığı- araç olmaması
- Kaotik- düzenli
- Bakımsız –bakımlı
- Basit – çeşitli.

Bu araştırmada ise hedef ve kapsam çerçevesinde bu mekansal karakteristikler 3.2.1 Anketlerin Hazırlanması başlığı altında verildiği üzere değiştirilmiş ve çalışmanın yöntemi bu doğrultuda uyarlanmıştır.

Bu çalışmanın ana materyalini oluşturan kent parklarına ilişkin görüntüler kullanıcı ve uzman anketleri yolu ile değerlendirilmiştir. Bu görüntüler Ek 1’de verilmiştir. Anket alışması iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama kullanıcı beğerinelerini belirlemek üzerine kullanılan anketlerdir. İkinci aşama ise uzman grubuna uygulanan ve kullanıcı grubuna gösterilen fotoğraflar üzerine mekansal analiz yapmaya dayalı anket çalışmasıdır.

3.2.1 Anketlerin hazırlanması

Kent parklarına ilişkin fotoğrafların değerlendirilmesi anketler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla iki farklı grup ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. İlk grubu kullanıcı grubu oluşturmaktadır. Kullanıcı grubuna uygulanan anket Ek 2’de verilmiştir. Kullanıcı grubundan 25 adet fotoğrafı iki ölçüt üzerinden puanlandırmaları istenmiştir. Bu ölçütlerden ilki fotoğrafları ne kadar beğerindikleri ile ilgilidir. Diğer bir ölçüt değerlendimesi ise fotoğraflardaki görüntüleri ne kadar ilgi çekici bulup bulmadıkları ile ilgilidir. Bu iki ölçütün belirlenmesinde Berlyne ile Wohlwill’in (Berlyne 1960, 1971, 1972; Wohlwill 1983) estetik ve algıya ilişkin çalışmalarından faydalanılmıştır.

Uzman grubundan aynı fotoğrafları farklı mekansal karakteristiklere göre puanlandırmaları istenmiştir. Uzman grubuna uygulanan anket Ek 3’te verilmiştir. Bu mekansal karakteristikler aşağıdaki gibidir;

- Düzenli- Karmaşık,
- Açık- Kapalı,
- Bakımlı- Bakımsız,
- Basit- eşitli,
- Doğal elemanlar baskın- Yapısal elemanlar baskın.

Yukarıda belirtilen mekansal karakteristiklerin oluşturulmasında bu tezin Kuramsal Temeller başlığı altında açıklanan Kaplan ve Kaplan'ın Tercih Matrisi'nden ve algı ve mekan tercihlerine ilişkin diğer çalışmalarından faydalanılmıştır. Buna göre mekansal karakteristiklerin belirlenmesinde dikkate alınan tercih ölçütleri ile mekansal karakteristikler arasındaki ilişki Çizelge 3.1'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Mekansal karakteristikler ve tercih ölçütleri

Mekansal Karakteristikler	Tercih Ölçütleri
Düzenli- karmaşık	Tutarlılık/ uygunluk, okunaklılık
Açık – kapalı	Gizemlilik, okunaklılık
Bakımlı- bakımsız	Tutarlılık/ uygunluk
Basit- çeşitli	Tutarlılık/ uygunluk, karmaşıklık

Doğal elemanların baskın olup olmaması ise yine Kaplan ve Kaplan'ın (1983) insanların evrimsel süreçleri gereği doğal mekanları diğerlerine tercih ettikleri hipotezine dayandırılarak uzman grubundan değerlendirmeleri istenmiştir.

Hem kullanıcı grubuna hem de uzman grubuna uygulanan anketlerde değerlendirmelerin çalışma yönteminin temelini oluşturan Berlyne ve Wohlwill'in (Porteous 1996) estetik algı ve tercihler çalışmalarında uyguladığı gibi 7 puanlık bir skalada yapılması istenmiştir.

3.2.2 Anketlerin uygulanması

Kullanıcı grubu anketleri beş ayrı oturumda uygulanmıştır. Anket öncesinde kullanıcılara tez çalışmasının amacı ve kapsamı hakkında kısa bilgi verilmiş ve yalın ve açık bir dille anketin nasıl uygulanacağı ve fotoğrafların nasıl puanlandırılacağı anlatılmıştır. Kullanıcılardan, kentte yaşayan bireyler olarak serbest zamanlarında kent parklarına gittiklerinde, kendilerine gösterilen fotoğraflardaki görüntülerle karşılaşmaları durumunda beğenilerinin ne olacağını değerlendirmeleri istenmiştir. Bununla birlikte yine kendilerine gösterilen fotoğraflardaki görüntülerin kendilerine ilginç gelip gelmediğini değerlendirmeleri istenmiştir.

2048x1536 piksel boyutlarındaki fotoğraflar, projeksiyon cihazı yardımıyla yansıtılarak kullanıcılara gösterilmişlerdir.

Uzman grubuna ise anketler bireysel olarak uygulanmıştır. Yine anket öncesinde tez çalışmasının amacı ve kapsamına ilişkin genel bir bilgi verilmiş ve fotoğrafları peyzaj tasarımı açısından kendilerine verilen mekansal karakteristikler üzerinden değerlendirmeleri istenmiştir.

3.3.3 Anketlerin değerlendirilmesi

Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla anket sonuçları bilgisayar ortamına kodlanarak girilmiştir.

Kullanıcı grubuna uygulanan anketlerde kullanıcıların beğeni durumları ve ilginç bulma durumlarının hesaplanmasında kullanıcılar tarafından verilen puanların ağırlıklı ortalaması hesaplanmıştır. Ağırlıklı puanların hesaplanmasında, daha sonraki değerlendirmelerin kolaylığı açısından 7 puanlık skalada yapılan değerlendirmeler, en düşük ve en yüksek puan değerleri korunarak ve ara değerler bütünleştirilerek 5 puana indirgenmiştir. Böylece analiz sonuçları Çizelge 3.2’deki gibi değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.2 Kullanıcı anketleri puan değerlendirmesi

Puan	Beğeni durumu	İlginc bulma durumu
5	Çok beğendim	Çok ilginç
4	Beğendim	İlginc
3	Orta derecede beğendim	Orta derecede ilginç
2	Beğenmedim	İlginc değil
1	Hiç beğenmedim	Hiç ilginç değil

Ağırlıklı ortalama puanların hesaplanmasının ardından, beğeni durumları ve ilginçlik seviyesi arasındaki ilişki khi kare testi ile sorgulanmıştır.

Uzman grubuna ait anketlerin değerlendirilmesinde de benzer bir yöntem izlenmiş ve uzman grubunun puanlandığı her bir mekansal karakteristik, yine her bir fotoğraf için ağırlıklı ortalama puanı ile ifade edilmiştir. Buna göre uzman anketlerinin ağırlıklı ortalama puanlarının değerlendirilmelerinde nasıl ele alındığı Çizelge 3.3.'te verilmiştir.

Çizelge 3.3 Uzman anketi puan değerlendirmesi

Puan	Düzenlilik	Açıklık	Bakımlılık	Basitlik	Doğal elemanların varlığı
5	Çok düzenli	Çok açık	Çok bakımlı	Çok basit	Doğal elemanlar çok baskın
4	Düzenli	Açık	Bakımlı	Basit	Doğal elemanlar baskın
3	Düzenlilik-karmaşıklık dengede	Açıklık-kapalılık dengede	Orta derecede bakımlı	Basitlik-çeşitlilik dengede	Doğal elemanlar-yapısal elemanlar dengede
2	Karmaşık	Kapalı	Bakımsız	Çeşitli	Yapısal elemanlar baskın
1	Çok karmaşık	Çok kapalı	Çok bakımsız	Çok çeşitli	Yapısal elemanlar çok baskın

4. BULGULAR

Bu bölümde kullanıcı ve uzman grubu anketlerinin analiz sonuçları verilmiştir.

4.1 Kullanıcı Anketlerine İlişkin Araştırma Bulguları

Kullanıcı grubunu oluşturan 125 katılımcının tümü Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencileridir. Söz konusu fakültenin Peyzaj Mimarlığı Bölümü öğrencilerine anket uygulanmamıştır. Kullanıcı grubunun yaşları 19-29 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 22'dir (Standart sapma: 1.756). Katılımcıların %56'sını bayan, %44'ünü ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Kullanıcıların %58.4'ü 10 seneden uzun bir süredir, %3.2'si 5-10 senedir, %38.4'ü ise 5 seneden az süredir Ankara'da ikamet etmektedirler.

Kullanıcı grubu tarafından doldurulan anket formlarının değerlendirilmesiyle öncelikle en çok beğenilen görüntüler, sonrasında en ilgi çekici bulunan görüntüler ve en son olarak da beğeni durumları ve ilgi çekicilik arasındaki ilişki incelenmiştir. Görüntülere beğeni durumları ve ilgi çekicilikleri ile ilişkili olarak verilen puanların ortalaması alınarak görüntülerin ortalama ağırlık puanları hesaplanmıştır. Beğeni durumları ve ilgi çekicilik arasındaki ilişki khi kare testi ile sorgulanmış ve tüm görüntüler için “anlamli” sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifade ile her görüntünün beğenilme durumu ile ilgi çekicilik seviyesi doğru orantılı olarak bulunmuştur (Çizelge 4.1).

Görüntülerin beğeni durumları ve ilgi çekiciliklerine göre yüksek puandan düşük puana göre sıralamaları Çizelge 4.2'de verilmiştir.

10 seneden az Ankara'da ikamet eden kullanıcıların ve 10 seneden fazla Ankara'da ikamet eden kullanıcıların en çok ve en az tercih ettikleri görüntüler arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Yine aynı şekilde cinsiyetlere göre tercih edilen görüntüler arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Çizelge 4.1 Beğeni durumları ve ilgi çekicilik arasındaki ilişki

Görüntü Numarası	Beğenme durum Ortalaması	İlginç bulma Ortalaması	Beğenme/ilginç arasındaki khi-kare analizi
Görüntü 1	3,49	2,51	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 2	3,61	2,80	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 3	2,70	2,05	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 4	2,50	1,84	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 5	2,69	2,18	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 6	4,29	3,65	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 7	3,41	2,43	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 8	1,86	1,54	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 9	3,40	2,50	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 10	3,22	2,27	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 11	2,82	2,34	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 12	2,78	2,74	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 13	3,68	3,30	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 14	4,28	3,62	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 15	3,42	3,04	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 16	4,77	4,64	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 17	3,84	2,82	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 18	2,25	1,62	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 19	3,77	3,08	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 20	2,24	1,71	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 21	2,66	1,76	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 22	3,66	2,82	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 23	3,66	2,47	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 24	2,43	2,02	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 25	2,62	1,85	Anlamlı (p=0,0001)

Çizelge 4.2 Beğeni ve ilgi çekicilik ağırlıklı puanlarına göre görüntülerin sıralanması

Sıra No.	Görüntü numarası (Beğenme durumu)	Puan	Görüntü numarası (İlgi çekicilik)	Puan
1	Görüntü 16	4,77	Görüntü 16	4,64
2	Görüntü 6	4,29	Görüntü 6	3,65
3	Görüntü 14	4,28	Görüntü 14	3,62
4	Görüntü 17	3,84	Görüntü 13	3,3
5	Görüntü 19	3,77	Görüntü 19	3,08
6	Görüntü 13	3,68	Görüntü 15	3,04
7	Görüntü 22	3,66	Görüntü 17	2,82
8	Görüntü 23	3,66	Görüntü 22	2,82
9	Görüntü 2	3,61	Görüntü 2	2,8
10	Görüntü 1	3,49	Görüntü 12	2,74
11	Görüntü 15	3,42	Görüntü 1	2,51
12	Görüntü 7	3,41	Görüntü 9	2,5
13	Görüntü 9	3,4	Görüntü 23	2,47
14	Görüntü 10	3,22	Görüntü 7	2,43
15	Görüntü 11	2,82	Görüntü 11	2,34
16	Görüntü 12	2,78	Görüntü 10	2,27
17	Görüntü 3	2,7	Görüntü 5	2,18
18	Görüntü 5	2,69	Görüntü 3	2,05
19	Görüntü 21	2,66	Görüntü 24	2,02
20	Görüntü 25	2,62	Görüntü 25	1,85
21	Görüntü 4	2,5	Görüntü 4	1,84
22	Görüntü 24	2,43	Görüntü 21	1,76
23	Görüntü 18	2,25	Görüntü 20	1,71
24	Görüntü 20	2,24	Görüntü 18	1,62
25	Görüntü 8	1,86	Görüntü 8	1,54

4.2 Uzman Grubu Anketlerine İlişkin Araştırma Bulguları

Araştırmanın Materyal ve Yöntem bölümünde belirtildiği gibi uzman grubu olarak Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nden üç öğretim üyesi ve dört araştırma görevlisi ile çalışılmıştır. Uzman grubu içerisinde yer alan tüm araştırma görevlileri aynı zamanda aynı bölümde doktora eğitimlerini sürdürmektedirler. Uzman grubunun seçiminde, kişilerin özellikle tasarım ağırlıklı çalışmalarına özen gösterilmiştir.

Uzman grubuna bireysel olarak uygulanan anketlerle, her bir uzmandan görüntüleri Materyal ve Yöntem başlığı altında açıklanan mekansal karakteristikler çerçevesinde değerlendirmeleri istenmiş ve her bir mekansal karakteristiğe ait ağırlıklı puan sonuç çizelgesi Çizelge 4.3'de gösterilmiştir.

Uzman grubu anketlerinin değerlendirme sonuçlarının kullanıcı grubu anketleriyle ilişkilendirilmesi 4.3. Kullanıcı Grubu ve Uzman Grubu Anketlerinin İlişkilendirilmesi başlığı altında verilmiştir.

Çizelge 4.3 Uzman grubu değerlendirme tablosu

Görüntü no	Düzenli	Açık	Bakımlı	Basit	Doğal eleman baskın
Görüntü 1	4,00	3,42	4,00	3,00	3,57
Görüntü 2	3,00	3,14	3,85	2,71	3,57
Görüntü 3	4,00	3,71	4,14	2,85	2,14
Görüntü 4	3,14	3,57	3,57	3,28	2,42
Görüntü 5	2,71	2,71	3,28	3,00	3,14
Görüntü 6	3,71	4,00	4,42	2,71	3,85
Görüntü 7	3,85	2,57	3,57	3,28	3,85
Görüntü 8	4,42	4,00	4,57	3,57	1,42
Görüntü 9	4,14	3,14	4,14	2,57	3,42
Görüntü 10	4,28	3,85	4,00	2,85	3,28
Görüntü 11	3,71	2,42	2,42	3,85	4,00
Görüntü 12	4,14	3,14	2,28	3,71	2,85
Görüntü 13	4,28	2,28	2,42	4,00	4,28
Görüntü 14	4,28	4,00	4,28	4,28	3,14
Görüntü 15	4,71	3,28	2,14	3,85	2,85
Görüntü 16	4,42	2,57	4,57	4,14	4,28
Görüntü 17	4,14	3,14	3,85	3,28	3,71
Görüntü 18	2,85	3,57	4,28	4,71	3,71
Görüntü 19	3,85	3,14	4,14	2,85	3,71
Görüntü 20	3,57	3,57	1,57	2,71	1,71
Görüntü 21	3,85	3,28	3,57	2,85	3,14
Görüntü 22	3,57	3,00	4,00	3,42	2,71
Görüntü 23	3,71	3,57	3,87	3,71	3,85
Görüntü 24	3,57	3,57	1,28	3,57	1,85
Görüntü 25	3,71	3,57	3,57	3,42	3,71

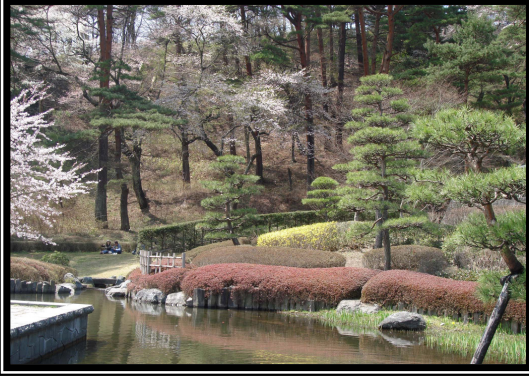
4.3 Kullanıcı Grubu ve Uzman Grubu Anketlerinin İlişkilendirilmesi

Tez çalışmasının amacı ve kapsamında belirtildiği üzere araştırma ile cevaplanması hedeflenen;

- Kullanıcıların peyzaj algısı ve tercihlerine dayanarak kent parkları için mekan tipolojileri elde etmek ya da geliştirmek mümkün müdür?
- Bu mekan tipolojilerini oluşturmada kullanıcı fikirleri ile uzman değerlendirmeleri arasında ilişki kurulabilir mi?
- Kullanıcıların kent parklarında tercih ettikleri peyzaj özellikleri nelerdir?

sorularına yanıt verebilmek amacıyla, kullanıcı grubu ve uzman grubunun anketlerinin ilişkilendirilmesi yapılmıştır. İlk olarak en çok beğenilen görüntüler değerlendirilmiştir. Bu amaçla ortalama puanı en fazla olan ilk beş görüntü ele alınmıştır. Bu görüntüler sırasıyla 16, 6, 14, 17 ve 19 numaralı görüntülerdir (Şekil 4.1.). 16, 6 ve 14 numaralı görüntüler, kullanıcı grubu tarafından “çok beğendim” olarak puanlandırılmış, 17 ve 19 numaralı görüntüler ise yine kullanıcı grubu tarafından “beğendim” olarak puanlandırılmışlardır. Aynı görüntülere ilişkin uzman grubu değerlendirmesi ise Çizelge 4.4’te verilmiştir.

İkinci aşamada en az beğenilen beş görüntü değerlendirilmiştir. Bu görüntüler en az beğenilenden sırasıyla 8, 20, 18, 24 ve 4 numaralı görüntülerdir (Şekil 4.2). Yine bu görüntülere ilişkin uzman grubu değerlendirmesi ise Çizelge 4.5’te verilmiştir. İlk 4 görüntü kullanıcı grubu tarafından “beğenmedim” olarak, 4 numaralı görüntü ise “orta derecede beğendim” olarak değerlendirilmiştir.

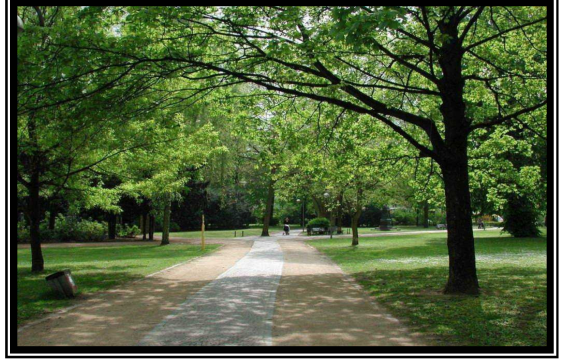
Görüntü no.16

Görüntü no.6

Görüntü no. 14

Görüntü no. 17

Görüntü no. 19

Şekil 4.1. En çok beğenilen 5 görüntü.

Çizelge 4.4 En çok beğenilen görüntülere ilişkin uzman değerlendirmeleri

Görüntü Numarası	Uzman Değerlendirmesi
16	Düzenli Açıklık- kapalılık dengede Çok Bakımlı Basit Doğal elemanlar baskın
6	Düzenli Açık Bakımlı Çeşitli Doğal elemanlar baskın
14	Düzenli Açık Bakımlı Basit Doğal elemanlar ve yapısal elemanlar dengede
17	Düzenli Açıklık- kapalılık dengede Bakımlı Basit Doğal elemanlar baskın
19	Düzenli Açıklık- kapalılık dengede Bakımlı Basitlik- çeşitlilik dengede Doğal elemanlar baskın

Görüntü no.8

Görüntü no.20

Görüntü no. 18

Görüntü no. 24

Görüntü no. 4

Şekil 4.2. En az beğenilen 5 görüntü.

Çizelge 4.5 En az beğenilen görüntülere ilişkin uzman değerlendirmeleri

Görüntü Numarası	Uzman Değerlendirmesi
8	Düzenli Açık Çok bakımlı Çok basit Yapısal elemanlar çok baskın
20	Düzenli Açık Bakımsız Basitlik- çeşitlilik dengede Yapısal elemanlar baskın
18	Düzenlilik- karmaşıklık dengede Açık Bakımlı Çok basit Doğal elemanlar baskın
24	Düzenli Açık Çok bakımsız Basit Yapısal elemanlar baskın
4	Düzenlilik- karmaşıklık dengede Açık Orta derecede bakımlı Basitlik- çeşitlilik dengede Yapısal elemanlar baskın

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde araştırma bulgularına dayanarak ortaya çıkan sonuçlar çevre algısı ve değerlendirmesi konusunda yapılan önceki çalışmalar ve kuramsal açıklamalar çerçevesinde tartışılmıştır. Bununla birlikte araştırmayı kısıtlayan etkenler hakkında bilgi verilmiş ve sonuç olarak da araştırma sonuçlarının peyzaj planlama ve tasarımı çalışmaları ile nasıl bütünleştirileceği tartışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı Giriş bölümünde de belirtildiği üzere kentsel açık ve yeşil alanların, özellikle kent parklarının planlanması ve tasarlanması aşamalarında kullanıcı görüşlerini de dikkate alan ve bu sayede kullanıcının tatmin olmasını da sağlayan mekanlar yaratılmasında yön gösterici mekan tipolojilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu amaçla, Nasar (1992) tarafından kültürlerarası mekan tercihlerinin belirlenmesi konusunda uygulanan bir araştırmada kullanılan yöntem temel alınmış ve araştırmanın kapsamı çerçevesinde yöntem çalışma hedefleri doğrultusunda uyarlanmıştır.

Bu araştırma peyzaj tercihlerinin belirlenmesinde kent parklarını örnekleme alanı olarak seçmiştir. Kentsel açık ve yeşil alanların bütününe bakıldığı zaman farklı alan kullanım tipleri (meydanlar, araç yolları, yaya yolları, parklar, fuar alanları vb.), dolayısıyla farklı mekan tipolojileri ile karşılaşmak mümkündür. Uygulanacak anket çalışmasında farklı mekan tipolojilerine yer verilecek olsaydı;

- Anket soruları karmaşık olacak,
- Değerlendirme süreci uzayacak,
- Farklı mekan tiplerinin (örneğin parklar ve meydanlar) değerlendirilmesi sırasında ortak özellik bulunmama olasılığı arttığından, tercihler arası karşılaştırma ve anket sonularının analizinde sorunlar yaşanabilecekti.

Bu nedenlerden dolayı mekan tipinin “kent parkları” ile sınırlandırılması çalışmayı kolaylaştırmıştır ve araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucu “mekan tercihi” sonuçların tutarlılığını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Zaman ve maddi olanaksızlıklar nedeniyle anketler alanda değil, fotoğraflar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda fotoğrafların gösterilmesi yolu ile farklı ülke ve şehirlerden de örneklerin kullanılmasına ve sonuç olarak da mekan tercihlerinin aşinalık yönünden değerlendirilmesine olanak tanımıştır.

Araştırmanın yalnızca Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi lisans öğrencileri ile yürütülmüş olması, çalışmanın sonucunu ve çıktılarını sınırlandıran bir başka etkidir. Araştırma doğrudan farklı demografik ve sosyo-ekonomik gruplara ait tercih farklılıklarını ortaya koymayı hedeflenmediği için, çalışmaların hızlı ve kontrol altında tutulabilmesini sağlamak amacıyla bu grupla çalışılmıştır. Ancak farklı yaş grupları, sosyo- ekonomik ve kültürel altyapıya sahip bireyler arasındaki mekan tercihleri arasındaki farklılığa ilişkin karşılaştırmalı sonuçlara ulaşılmamıştır.

Kullanıcılar tarafından en çok beğenilen görüntülerin tümü Türkiye dışındaki örneklerle ait fotoğraflardan elde edilmiştir. Bu beklenen bir sonuçtur. Nasar (1992)'ın Kuzey Amerika ve Japonya'yı örneklediği kültürlerarası mekan tercihleri üzerine yaptığı bir araştırmada da benzer bir sonuç çıkmış ve Japon kullanıcı grubu kendilerine gösterilen görüntülerden en fazla Kuzey Amerika örneklerini, Kuzey Amerikan kullanıcı grubu ise Japonya'ya ait örnekleri daha çok tercih etmişlerdir. Bununla birlikte Berlyne (1972)'nin çalışmasında belirttiği nispi yeniliğin, aşinalığa/tanıdıklığa tercih edildiği ifadesi de bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

En çok tercih edilen beş görüntüden 16, 6, 14 ve 19 numaralı görüntülerin tümünde su yüzeyinin var olduğu görülmektedir. Bu sonuç Schroeder (1982)'in kent parklarının tercih edilen özelliklerini araştırdığı çalışmasının sonucu ile desteklenmektedir.

En çok beğenilen görüntülerin uzman grubu tarafından belirlenen mekansal karakteristiklerine bakıldığında tüm görüntülerin mekansal tasarım açısından “düzenli” olduğu görülmektedir. Bir mekanın düzenlilik derecesi, o mekanın tutarlılığı ve okunaklılığı ile ilişkilidir. Araştırmanın Kuramsal Temeller bölümünde Şekil 2.3'de gösterilen tercih matrisinde belirtildiği üzere, bir çevrenin anlaşılması için iki bileşen

gerekmektedir. Bu bileşenler tutarlılık ve okunaklılıktır. Bu bileşenlerin derecesinin artması mekanın tercihini de artırmaktadır (Kaplan ve Kaplan 1983, Kaplan *et al.* 1998). Dolayısıyla araştırma sonucunda “düzenli” mekanların tercih edilmesi durumu da bu anlamda daha önceki kuramsal çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Uzman grubu değerlendirmelerinde mekanların açıklık- kapalılık değerlendirmeleri sonucu, en çok tercih edilen görüntülerin “açık” ya da “açıklık- kapalılığın dengede” olduğu mekanlar arasından olduğu görülmektedir. Bir mekanın açık ya da kapalı olarak organizasyonu o mekandaki gizemlilik ve okunaklılık derecesini ortaya koyar (Kaplan *et al.*1998). Anket sonuçlarına göre en çok tercih edilen görüntülerin okunaklı ve orta derecede gizemlilik özelliği taşıdığı görülmektedir. Bu sonuç yine Kaplan *et al.* (1998) ve Kaplan ve Kaplan (1983)’ın mekan tercihlerine ilişkin ortaya koydukları kuramsal temellerle örtüşmektedir.

En çok tercih edilen görüntüler, uzman grubu tarafından “çok bakımlı” ya da “bakımlı” olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuç daha önceki ölçütlerde olduğu gibi yine konu ile ilgili yapılan önceki çalışmaların (Schroeder 1982, Nasar 1992, Herzog 1995, Herzog and Gale 1996) sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Mekandaki peyzaj elemanlarının basitliği ve çeşitliliğinin mekan tercihleri üzerine olan etkisi irdelendiği zaman, uzman grubu tarafından en çok tercih edilen görüntülerin üç tanesi “basit”, bir tanesi “basitlik-çeşitlilik dengede” ve bir tanesi de “çeşitli” olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bu nedenle basitlik- çeşitliliğin, tek başına tercih matrisinde ilişkili olduğu tutarlılık ve karmaşıklık ölçütleri yönünden mekan tercihleri üzerine doğrudan bir etkisi olduğu yönünde açık bir sonuca ulaşılamamıştır. Bununla birlikte en az beğenilen görüntülerin uzman değerlendirmelerine bakıldığında, bu görüntülerin çoğunun “çok basit” olarak nitelendirildiği görülmektedir. Buna dayanarak belirli bir seviyede tutarlılık ve karmaşıklık içermeyen görüntülerin tercih edilmediği sonucuna ulaşılabilir. Kaplan *et al.* (1998) ve Kaplan ve Kaplan (1983)’a göre, karmaşıklık seviyesi bireyin keşfetme dürtüsünü harekete geçirir ve bireyde merak uyandırır. Karmaşıklık derecesindeki artış, keşfetme dürtüsünde de artışa ve dolayısıyla mekan tercihinin de artmasına neden olacaktır. Araştırmanın sonucuna göre

karmaşıklığın bulunmadığı alanların tercih edilmediği görülmektedir ve bu anlamda bahsedilen kuramsal temeli de belirli bir yönden desteklediği söylene de, en çok tercih edilen görüntüler irdelendiğinde, daha önce de belirtildiği üzere karmaşıklık derecesinin artışının doğrudan mekan tercihi ile ilişkisi kurulamamaktadır.

Mekandaki doğal elemanların varlığının, mekan tercihleri üzerine olan etkilerine bakıldığında, en çok beğenilen görüntülerde doğal elemanların yani bitkisel materyalin varlığının baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç araştırmanın Kuramsal Temeller bölümü altında açıklanan biyolojik- evrimsel kuramlar ile konu ile ilgili diğer çalışmaların (Schroeder 1982, Nasar 1992, Kaplan *et al.* 1998) sonuçları ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Bu sonuca göre bireyler, yapısal elemanların baskın olduğu mekanlar yerine doğal peyzaj elemanlarının baskın olduğu mekanları daha çok tercih etmektedirler. En az tercih edilen görüntülerin uzman değerlendirmesinde yapısal elemanların baskın olduğu sonucuna varılmıştır.

Yukarıda tartışılan araştırma sonuçlarına dayanarak kent parklarının planlanması ve tasarlanması sürecinde peyzaj mimarlarına yön gösterecek sonuçlar aşağıda maddeler halinde verilmiştir;

- Mekanlarda belirli seviyede yeniliğin varlığı, mekan tercihlerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu amaçla planıcı ve tasarımcıların, mekan düzenlemelerinde, tekrar eden tasarımlar ve mekan organizasyonları yerine, mekan karakterini de koruyarak bireylerin ilgisini ve merakını uyandıracak farklı kompozisyonlar yaratmaları önerilmektedir.
- Tutarlılık seviyesi yüksek mekanlar daha çok tercih edilmektedir. Bir mekanın tutarlılık seviyesini artırmanın yollarından biri alanda benzer peyzaj elemanlarının ya da alan kullanım tiplerinin kullanılarak oluşturulduğu mekansal kompozisyonlardır.
- Okunaklılık seviyesi yüksek mekanlar daha çok tercih edilmektedir. Okunaklılık seviyesinin artırılması, kullanıcının bir mekan içerisinde yolunu ya da hedefini rahatlıkla bulmasını sağlayacaktır. Bu amaçla mekanda nirengiler (özgün odaklar) kullanılabilir. Ancak bu elemanların çok sık tekrarlanması sonucu, odak

noktası yaratma özelliklerini kaybettirecek ve alanda karmaşaya neden olacaktırlar.

- Mekanda gizemlilik etkisinin yaratılması bireyde keşfetme dürtüsünü harekete geçirerek mekan tercihleri üzerinde etkili olmaktadır. Kıvrımlı yolların kullanılması, bitkisel ve yapısal malzeme ile yapılan perdelemeler, ışık- gölge dengesinin kurulması ile mekanda gizemlilik yaratılması mümkün olmaktadır. Bu unsurların çok tekrarlı ya da manzarayı engelleyecek şekilde kullanılmasının kullanıcıyı olumsuz etkileyeceği unutulmamalıdır. Amaç bireyde merak uyandıracak ve mekana katılımını teşvik edecek kompozisyonlar yaratmak olmalıdır.
- Mekanın bakımlı olması bir diğer tercih etkenidir. Tasarım ve planlama çalışmaları sonrasında mekanın karakterinin ve kalitesinin korunması yönünden bakım işlemlerinin ve alanın yönetim stratejilerinin tasarım ve planlama süreci sırasında belirlenmesi gerekmektedir.
- Yapısal peyzaj elemanlarından çok doğal peyzaj elemanlarının (bitkisel materyal) kullanılması hem ekolojik anlamda kente katkıda bulunacaktır, hem de araştırma sonuçlarına da dayanarak mekanın tercih edilme derecesini artıracaktır.

Sonuç olarak araştırmanın Giriş bölümünde verilen ve araştırma sürecinde cevaplanması hedeflenen araştırma soruları, bu bölümde şimdiye kadar tartışılan sonuçlara dayanılarak aşağıda özetlenmiştir.

Kullanıcıların peyzaj algısı ve tercihlerine dayanarak kent parkları için mekan tipolojileri elde etmek ya da geliştirmek mümkün müdür?

Bu araştırma kullanıcı beğenisine (tercihlerine) ve uzman görüşlerine dayanarak, seçilen kent parklarına ilişkin görüntüler üzerinden değerlendirmeler yapılmış ve yukarıda tartışılan sonuçlara ulaşılarak en çok tercih edilen görüntülere ilişkin mekansal karakteristikler ortaya koyulmuştur. Sonuç olarak bu mekansal karakteristiklerin biraraya getirilmesiyle, mekan tipolojilerinin ortaya konulabilmesi mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu mekan tipolojilerini oluşturmada kullanıcı fikirleri ile uzman değerlendirmeleri arasında ilişki kurulabilir mi?

Araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarına dayanılarak, istatistiksel anlamda anlamlı veriler elde edilmiştir. Bu nedenle hem kullanıcı tercihlerini hem de uzman değerlendirmelerini biraraya getirerek mekansal karakteristiklerin değerlendirilmesinin mümkün olduğu görölmektedir.

Kullanıcıların kent parklarında tercih ettikleri peyzaj özellikleri nelerdir?

Bu sorunun cevabına ilişkin açıklamalar tez çalışmasının Araştırma Bulguları bölümü altında belirlenmiş ve yine bu bölümün başında tartişılarak sonuçlar ortaya konmuştur.

Araştırma bulgularının uluslararası literatürde yer alan benzer çalışmalarla sonuçlarının tutarlılığı, peyzaj tercihlerinin her ne kadar toplumsal ve bireysel özelliklerden etkilense de evrensel ortak noktaları olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, psikofiziksel ve bilişsel yaklaşımları içeren deneysel bir çalışma olarak gerçekteşirilmiştir. Bu araştırmanın, konusu ve kapsamında ulusal literatürde varolan eksikliği giderme yolunda öncülük etmesi ve diğer çalışmalara yön göstermesi beklenmektedir. Bununla birlikte çalışmanın deneysel kısmının sonuçları uluslararası literatürde yeralan benzer çalışmaları destekleyici rol oynamaktadır.

KAYNAKLAR

- Anonymous. 2000. European Landscape Convention. Council of Europe. ETS no.176. Florence, Italy.
- Anonymous. 2004. Web Sitesi: www.colostate.edu/Depts/Psychology.
- Anonymous. 2004a. Web Sitesi: <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/S4B/sem08>.
- Anonymous. 2004a. Web Sitesi: http://www.colorado.edu/geography/projects_research/range
- Anonymous. 2004b. Web Sitesi: http://www.cumhuriyet.edu.tr/akademik/bolum_guzelsanat/sanat.html
- Anonymous. 2004a. Web Sitesi: <http://www.enable.evitech.fi/>
- Anonymous. 2004c. Web Sitesi: <http://evolution.anthro.univie.ac.at/institutes/urbanethology/archi>
- Anonymous. 2004d. Web Sitesi: <http://www.isopixel.net/recursos.html>
- Anonymous. 2004e. Web Sitesi: <http://faculty.knox.edu/fmcandre/cognition.html>
- Appleton, J. 1980. Landscape in the arts and the sciences. University of Hull, Yorkshire.
- Arthur, L. M., Daniel, T. C., and Boster, R. S. 1977. Scenic assessment: an overview. *Landscape and Planning*, 4, 109-129.
- Bechtel, R.B. 1997. *Environment and Behaviour: An Introduction*. Sage Publications.
- Bell, S. 1999. *Landscape: Pattern, Perception and Process*. E & FN Spon. London.
- Bell, S. 2001. Landscape pattern, perception and visualisation in the visual management of forests. *Landscape and Urban Planning*, 54(1-4), 201-211.
- Berleant, A. 1992. *The aesthetics of environment*. Temple University Press. Philadelphia.
- Berlyne, D. E. 1960. *Conflict, arousal, and curiosity*. McGraw-Hill, New York.
- Berlyne, D. E. 1971. *Aesthetics and psychobiology*. Appleton-Century-Crofts, New York.
- Berlyne, D. E. 1972. Ends and means of experimental aesthetics. *Canadian Journal of Psychology* (26), 303-325.
- Bourassa, S.C. 1988. Toward a theory of landscape aesthetics. *Landscape and Urban Planning*, 15; 241-252.
- Bourassa, S. C. 1990. A paradigm for landscape aesthetics. *Environment and Behavior*, 22(6), 787-812.
- Buhyoff, G. J., Miller, P. A., Roach, J. W., Zhou, D. and Fuller, L. G. 1994. An AI methodology for landscape visual assessments. *AI Applications*, 8, 1-13.
- Chapman, R.J. 2002. Exploiting the human need for nature for successful protected area management. *The George Wright Forum*, 19; 52-56.
- Craik, K. H., & Zube, E. H. 1975. *Issues in perceived environmental quality research*. Amherst: Institute for Man and Environment University of Massachusetts.
- Daniel, T. C. 2001. Whither scenic beauty? Visual landscape quality assessment in the 21st century. *Landscape and Urban Planning*, 54(1-4), 267-281.
- Daniel, T. C. and Vining, J. 1983. Methodological issues in the assessment of landscape quality. In I. Altman & J. F. Wohlwill (Eds.), *Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research* (Vol. 6, pp. 39- 84). Plenum Press, New York.
- Daniel, T. C., & Boster, R. S. (1976). *Measuring landscape esthetics: the scenic beauty estimation method* (No. RM-167). Fort Collins, Colo: Dept. of Agriculture Forest Service Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station.

- Doğan, M.H. 2003. Estetik. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir.
- Dunn, M. C. 1976. Landscape with photographs: testing the preference approach to landscape evaluation. *Journal of Environmental Management*, 4, 15-26.
- Galindo, M. P. and Rodriguez, J. A. C. 2000. Environmental aesthetics and psychological wellbeing: Relationships between preference judgements for urban landscapes and other relevant affective responses. *Psychology in Spain*, 4(1), 13-27.
- Griffin, C. 2003. An introduction to Biophilia. Rocky Mountain Institute Newsletter.
- Gwynne, R. 1997. <http://web.utk.edu/~gwynne/maslow.HTM>
- Hagerhall, C.M, 2001. Consensus in Landscape Preference Judgements. *Journal of Environmental Psychology* (21). Pp. 83-92.
- Herzog, T. R. 1995. A cognitive Analysis of Preference for Urban Nature. In A. Sinha (Ed.), *Readings in Environmental Psychology*. Academic Press. Landscape Perception . San Diego, CA: Academic Press Inc.
- Herzog, T. R. and Gale, T. A. 1996. Preference for urban buildings as a function of age and nature context. *Environment and Behavior*, 28, 44-72.
- Huitt, W. 2004. Maslow's hierarchy of needs. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University.
- Hull, R. B. and Harvey, A. 1989. Explaining the Emotion People Experience in Suburban Parks. *Environment and Behavior*, 21, (3): 323-345.
- Hull, R. B., & Stewart, W. P. (1992). Validity of photo-based scenic beauty judgments. *Journal of Environmental Psychology*, 12(2), 101-114.
- Hull, R.B. and Revell, G.R.B. 1995. Cross-cultural comparison of landscape scenic beauty evaluations: a case study in Bali. *Readings in environmental psychology*
- Hull, R.B. and Stewart, W. 1995. The Landscape Encountered while Hiking. *Environment and Behavior*, 27 (3): 404-426.
- Juras, P. 1997. The Presettlement Piedmont Savanna A Model For Landscape Design and Management. Masters Thesis in Landscape Architecture University of Georgia.
- Kaplan, R., Kaplan S. and Ryan R.L. 1998. *With People in Mind*. Island Press, 239 p., USA.
- Kaplan, R., and Kaplan, S. 1989. *The experience of nature: a psychological perspective*. Cambridge University Press, New York.
- Kaplan, S., & Kaplan, R. (1983). *Cognition and Environment: Functioning in an Uncertain World*. Ann Arbor, Michigan: Ulrich's Bookstore.
- Kaplan, S., & Kaplan, R. 1982. *Cognition and environment: functioning in an uncertain world*. Praeger, New York.
- Kaplan S. and Kaplan R. (Eds.) 1978. *Humanscape: Environments for people*. Belmont, CA: Duxbury.
- Kaplan, S. 1978. On knowing the environment. *Humanscape: Environments for people* (Eds: Kaplan and Kaplan). Belmont, CA: Duxbury.
- Knox, P.L and Marston, S.A. 2003. *Places and regions in Global Context: Human Geography*. 2nd Edition. Pearson Education Inc, New Jersey.
- Levin, J. 1977. *Riverside preference: on-site and photographic reactions*. University of Michigan, Ann Arbor.
- Loken, P.; Voytilla, A.; Bach, M.; Sirisanthana S. 2004. *The World of Visual Art and Aesthetics: Its Functions and Limitations*. <http://www.macalester.edu/~psych/whathap/UBNRP/aesthetics/home.html>.

- Lothian, A. 1999. Landscape and the philosophy of aesthetics: is landscape quality inherent in the landscape or in the eye of the beholder. *Landscape and Urban Planning*, 44; 177-198.
- Lynch, K. 1960. *The image of the city*. The MIT Press, U.S.A.
- Lyons, E. 1983. Demographic Correlates of Landscape Preference, *Environment and Behavior*, 15 (4) :487-511.
- Makhzoumi, J., & Pungetti, G. 1999. *Ecological landscape design and planning: the Mediterranean context*. London ; New York: E & FN Spon,.
- Nasar, J.L. 1992. Visual preferences in urban street scenes: a cross cultural comparison between Japan and the United States. *Environmental aesthetics: theory, research and applications* (Ed. Nasar, J.L.). Cambridge University Press, New York.
- Nassauer, J. I. (1983). Framing the landscape in photographic simulations. *Journal of Environmental Management*, 17, 1-16.
- Neill, J. 2004. *Nature Theory: On the connection between natural environments and human well-being*. Outdoor education research and evaluation center. <http://www.wilderdom.com>.
- Nohl, W. 2001. Sustainable landscape use and aesthetic perception preliminary reflections on future landscape aesthetics. *Landscape and Urban Planning*, 54(1-4), 223-237.
- Ohta, H. 2001. A phenomenological approach to natural landscape cognition. *Journal of Environmental Psychology*, 21(4), 387-403.
- Palmer, J.F. 2003. Research agenda for landscape perception. In E. Buhmann and S. Ervin (Eds.) *Trends in Landscape Modeling*. Heidelberg , Germany : Herbert Wichmann Verlag. pp. 163-172.
- Palmer, J. F., & Hoffman, R. E. 2001. Rating reliability and representation validity in scenic landscape assessments. *Landscape and Urban Planning*, 54(1-4), 149-161.
- Parsons, R. and Daniel, T.C. 2002. Good looking: in defense of scenic landscape aesthetics. *Landscape and Urban Planning* (60) 43-56.
- Petherick, N. 2000. Environmental design and fear: The prospect- refuge model and the University College of the Cariboo campus. *Western Geography* 10/11 (2000); 89-112.
- Porteous, J.D. 1996. *Environmental Aesthetics: ideas, politics and planning*. Routledge, 290 p., London.
- Purcell, A. T. 1992. Abstract and specific physical attributes and the experience of landscape. *Journal of Environmental Management*, 34, 159-177.
- Purcell, A. T., & Lamb, R. J. 1984. Landscape perception: an examination and empirical investigation of two central issues in the area. *Journal of Environmental Management*, 19, 31-63.
- Rapoport, A. 1990. *The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication Approach*. Tucson: The University of Arizona Press.
- Sancar, F. H. 1992. Toward theory generation in landscape aesthetics. In J.L. Nasar (Ed.), *Environmental aesthetics: Theory, research, and applications*, 459-475, Cambridge University Press, New York.
- Schroeder, H.W. 1982. Preferred features of urban parks and forests. *Journal of Arboriculture* 8 (12); 317-322.
- Solder, C. and Meyer, R. 2000. Is our modernizing culture killing biophilia. *Natural system progress reports*. Miami University, Western College Program.
- Soliz, E. 2003. Interaction design course paper. Columbia College.

- Taylor, J. G., Zube, E. H., & Sell, J. L. 1987. Landscape assessment and perception research methods. In R. W. Marans, W. Michelson & R. B. Bechtel (Eds.), *Methods in environmental and behavioral research*, 361- 393. Van Nostrand, New York.
- Tuan, Y. F. 1995. Island selves: human disconnectedness in a world of interdependence. *Geographical Review*, 85(2), 229-239.
- Ulrich, R. S. 1977. Visual landscape preference: a model and application. *Man Environment Systems*, 7(5), 279-293.
- Ungar, S. 1999. Environmental perception, cognition and appraisal. Glasgow Caledonian University, Environmental Psychology 4 lecture notes. Scotland.
- Unwin, K. I. 1975. The relationship of observer and landscape in landscape evaluation. *Transactions of the Institute of British Geographers*(66), 130-134.
- Uzzell, D. L. 1991. Environmental psychological perspectives on landscape. *Landscape Research*, 16(1), 3-10.
- Vining, J., & Stevens, J. J. 1986. The assessment of landscape quality: major methodological considerations. In R. C. Smardon, J. F. Palmer & J. P. Felleman (Eds.), *Foundations for visual project analysis* (pp. 167-186). Wiley, New York.
- Weiss, S. 2004. General Psychology 1 Lecture notes. Three Rivers Community College, Social Sciences Department. Connecticut.
- Wertheimer, M. 1923. Laws of organization in perceptual forms.
- Wohlwill, J. F. 1983. The concept of nature: a psychologist's view. *Human behavior and environment: advances in theory and research*, 6, 5-37.
- Xu, Y. 1995. Sense of Place and Identity. LA 437/465 Fall 1995, Background Research Reports. East St. Louis Action Research Project University of Illinois at Urbana-Champaign. U.S.A.
- Zube, E.H and Moore, G.T. (Eds.) 1991 *Advances in Environment Behavior and Design* Vol (3). Plenum Press, New York.
- Zube, E. H., Sell, J. L., & Taylor, J. G. (1982). Landscape perception: research, application and theory. *Landscape and Planning*, 9(1), 1-33.
- Zube, E. H., Pitt, D. G., & Evans, G. W. (1983). A lifespan developmental study of landscape assessment. *Journal of Environmental Psychology*, 3(2), 115-128.
- Zube, E. H. 1986. Landscape values: history, concepts, and applications. In R. C. Smardon, J. F. Palmer & J. P. Felleman (Eds.), *Foundations for visual project analysis* (pp. 1-19). Wiley, New York.

EKLER

EK 1 Araştırma materyali olarak kent parklarına ilişkin görüntüler.

EK 2 Kullanıcılara uygulanan anket formu.

EK 3 Uzman grubuna uygulanan anket formu

EK 4 Beğeni durumu ve ilginçlik arasındaki ilişkiye dair istatistiki analiz tabloları

EK 5 Terimler Sözlüğü

EK 1. Araştırma materyali olarak kent parklarına ilişkin görüntüler.

Görüntü no. 2 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 4 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 1. (www.webshots.com 2006)

Görüntü no. 3 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 5 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 6 (www.webshots.com 2006)

Görüntü no.7 (www.webshots.com 2006)

Görüntü no. 8 (www.webshots.com 2006)

Görüntü no. 9 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 10 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 11 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 12 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 13 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 14 (www.webshots.com 2006)

Görüntü no. 15 (www.ntscmp.com 2006)

Görüntü no. 16 (Orijinal 2007)

Görüntü no. 17 (Orijinal 2005)

Görüntü no. 18 (Orijinal 2007)

Görüntü no. 19 (Orijinal 2007)

Görüntü no. 20 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 21 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 22 (Orijinal 2007)

Görüntü no. 23 (www.webshots.com 2006)

Görüntü no. 24 (Orijinal 2006)

Görüntü no. 25 (Orijinal 2006)

EK 2. Kullanıcılara uygulanan anket formu.

Bu anket çalışması, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümünde Araş.Gör.İşıl ÇAKCI tarafından yürütülmekte olan doktora çalışmasının bir parçasıdır. Doktora çalışmasının amacı peyzaj algısı ve peyzaj tercihleri kuramları üzerinden kent parklarının kullanıcılar tarafından görsel peyzaj nitelikleri dahilinde değerlendirilmesi ve tercih edilen mekan tipolojilerinin ortaya konulmasıdır.

BU ANKET ÇALIŞMASI KULLANICILARIN KENT PARKLARININ GÖRSEL PEYZAJ ÖZELLİKLERİ HAKKINDAKİ TERCİHLERİNİ ORTAYA KOYMAK AMACIYLA GERÇEKLEŞTİRİLMEKTEDİR.

Yaş:

Cinsiyet: ☐ K ☐ E

Kaç senedir Ankara'da yaşamaktasınız?

Görüntü No.1	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.2	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.3	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.4	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.5	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.6	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

İlginç

İlginç değil

Görüntü No.7

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.8

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.9

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.10

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.11

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.12

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.13

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.14

7 6 5 4 3 2 1

Çok beğendim

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Hiç beğenmedim

İlginç

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

İlginç değil

Görüntü No.15	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.16	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.17	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.18	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.19	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.20	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.21	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.22	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil
Görüntü No.23	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil

Görüntü No.24	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil

Görüntü No.25	7	6	5	4	3	2	1	
Çok beğendim	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hiç beğenmedim
İlginç	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	İlginç değil

EK 3. Uzman grubuna uygulanan anket formu.

Bu anket çalışması, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümünde Araş.Gör.İşıl ÇAKCI tarafından yürütülmekte olan doktora çalışmasının bir parçasıdır. Doktora çalışmasının amacı peyzaj algısı ve peyzaj tercihleri kuramları üzerinden kent parklarının kullanıcılar tarafından görsel peyzaj nitelikleri dahilinde değerlendirilmesi ve tercih edilen mekan tipolojilerinin ortaya konulmasıdır.

Bu anket çalışması, doktora tezinde kullanılan yöntemin ikinci aşamasıdır. İlk aşamada kullanıcılardan yurtiçi ve yurtdışından elde edilen kent parklarına ilişkin görüntüleri “beğenileri” yönünde değerlendirmeleri istenmiştir. **Yöntemin ikinci aşamasında ise sizlerden uzman grubu olarak bu görüntüleri mekan karakteristiklerine göre 7 puanlık Likert skalası üzerinden değerlendirmeniz rica edilmektedir.**

Mekan karakteristikleri belirlenirken Kaplan *et al.* (1997), Nasar (1997) ile Berlyne ve Wohlwill’in (Berlyne 1960, 1972; Wohlwill 1983) çeşitli çalışmalarından yararlanılmıştır;

Düzenli (orderly)	Düzensiz/ Karmaşık (chaotic)
Açık (open)	Kapalı (closed)
Bakımlı (well-kept)	Bakımsız (dilapidated)
Basit (simple)	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın (Nature prominent)	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.1	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.2	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)

Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Görüntü No.3	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
(chaotic)								

Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
-------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
---------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------------

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
-------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------

Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Görüntü No.4	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
(chaotic)								

Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
-------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
---------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------------

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
-------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------

Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Görüntü No.5	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
(chaotic)								

Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
-------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
---------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------------

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
-------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------

Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Görüntü No.6	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.7	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.8	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.9	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.10	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.11	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.12	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.13	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.14	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.15	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.16	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.17	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.18	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Açık (open)

Kapalı (closed)

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.19

7 6 5 4 3 2 1

Düzenli (orderly)
(chaotic)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Düzensiz/ Karmaşık

Açık (open)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kapalı (closed)

Bakımlı

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Bakımsız (dilapidated)

Basit

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Diverse (çeşitli)

Doğal elemanlar baskın

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.20

7 6 5 4 3 2 1

Düzenli (orderly)
(chaotic)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Düzensiz/ Karmaşık

Açık (open)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kapalı (closed)

Bakımlı

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Bakımsız (dilapidated)

Basit

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Diverse (çeşitli)

Doğal elemanlar baskın

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.21

7 6 5 4 3 2 1

Düzenli (orderly)
(chaotic)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Düzensiz/ Karmaşık

Açık (open)

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Kapalı (closed)

Bakımlı

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Bakımsız (dilapidated)

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.22	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
(chaotic)								

Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
-------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
---------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------------

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
-------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------

Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Görüntü No.23	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
(chaotic)								

Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
-------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
---------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------------

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
-------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------

Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Görüntü No.24	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
(chaotic)								

Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
-------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-----------------

Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
---------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	------------------------

Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
-------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--

Doğal elemanlar
baskın

Yapısal elemanlar baskın

Görüntü No.25

	7	6	5	4	3	2	1	
Düzenli (orderly) (chaotic)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Düzensiz/ Karmaşık
Açık (open)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kapalı (closed)
Bakımlı	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bakımsız (dilapidated)
Basit	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Diverse (çeşitli)
Doğal elemanlar baskın	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Yapısal elemanlar baskın

EK 4. Beğeni durumu ve ilginçlik arasındaki ilişkiye ait istatistiksel analiz tabloları.

Görüntü 1.

A1 * A2 Crosstabulation

			A2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
A1	Hiç beğenmedim	Count	5	0	0	0	0	5
		% of A2	22,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	4,0%
	Az beğendim	Count	6	13	0	1	1	21
		% of A2	27,3%	24,5%	,0%	3,6%	25,0%	16,8%
	Orta	Count	5	8	2	0	0	15
		% of A2	22,7%	15,1%	11,1%	,0%	,0%	12,0%
	Beğendim	Count	4	32	13	24	3	76
		% of A2	18,2%	60,4%	72,2%	85,7%	75,0%	60,8%
Total	Çok beğendim	Count	2	0	3	3	0	8
		% of A2	9,1%	,0%	16,7%	10,7%	,0%	6,4%
	Total	Count	22	53	18	28	4	125
			% of A2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 2.

B1 * B2 Crosstabulation

			B2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
B1	Az beğendim	Count	6	14	0	0	0	20
		% of B2	37,5%	31,1%	,0%	,0%	,0%	16,0%
	Orta	Count	7	9	6	0	0	22
		% of B2	43,8%	20,0%	35,3%	,0%	,0%	17,6%
	Beğendim	Count	3	22	9	34	2	70
		% of B2	18,8%	48,9%	52,9%	81,0%	40,0%	56,0%
	Çok beğendim	Count	0	0	2	8	3	13
		% of B2	,0%	,0%	11,8%	19,0%	60,0%	10,4%
Total		Count	16	45	17	42	5	125
		% of B2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 3.

C1 * C2 Crosstabulation

			C2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
C1	Hiç beğenmedim	Count	18	2	0	0	0	20
		% of C2	40,9%	4,0%	,0%	,0%	,0%	16,0%
	Az beğendim	Count	15	16	1	2	0	34
		% of C2	34,1%	32,0%	6,7%	15,4%	,0%	27,2%
	Orta	Count	10	21	5	3	0	39
		% of C2	22,7%	42,0%	33,3%	23,1%	,0%	31,2%
	Beğendim	Count	1	10	9	7	0	27
		% of C2	2,3%	20,0%	60,0%	53,8%	,0%	21,6%
Total	Çok beğendim	Count	0	1	0	1	3	5
		% of C2	,0%	2,0%	,0%	7,7%	100,0%	4,0%
		Count	44	50	15	13	3	125
		% of C2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 4.

D1 * D2 Crosstabulation

			D2				Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	
D1	Hiç beğenmedi m	Count	14	1	2	0	17
		% of D2	29,8%	1,8%	10,5%	,0%	13,6%
	Az beğendim	Count	24	24	1	0	49
		% of D2	51,1%	43,6%	5,3%	,0%	39,2%
	Orta	Count	8	18	13	0	39
		% of D2	17,0%	32,7%	68,4%	,0%	31,2%
	Beğendim	Count	1	12	3	4	20
		% of D2	2,1%	21,8%	15,8%	100,0%	16,0%
Total		Count	47	55	19	4	125
		% of D2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 5.

E1 * E2 Crosstabulation

			E2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
E1	Hiç beğenmedim	Count	13	1	0	0	1	15
		% of E2	32,5%	2,1%	,0%	,0%	50,0%	12,0%
	Az beğendim	Count	23	25	2	1	0	51
		% of E2	57,5%	52,1%	14,3%	4,8%	,0%	40,8%
	Orta	Count	4	7	5	3	0	19
		% of E2	10,0%	14,6%	35,7%	14,3%	,0%	15,2%
	Beğendim	Count	0	14	7	17	0	38
		% of E2	,0%	29,2%	50,0%	81,0%	,0%	30,4%
Total	Çok beğendim	Count	0	1	0	0	1	2
		% of E2	,0%	2,1%	,0%	,0%	50,0%	1,6%
		Count	40	48	14	21	2	125
			100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 6.

F1 * F2 Crosstabulation

			F2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
F1	Az beğendim	Count	0	2	1	0	0	3
		% of F2	,0%	9,1%	5,6%	,0%	,0%	2,4%
	Orta	Count	0	10	2	2	0	14
		% of F2	,0%	45,5%	11,1%	3,6%	,0%	11,2%
	Beğendim	Count	0	10	11	28	3	52
		% of F2	,0%	45,5%	61,1%	50,9%	11,1%	41,6%
	Çok beğendim	Count	3	0	4	25	24	56
		% of F2	100,0%	,0%	22,2%	45,5%	88,9%	44,8%
Total		Count	3	22	18	55	27	125
		% of F2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 7.

G1 * G2 Crosstabulation

			G2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
G1	Hiç beğenmedim	Count	3	0	0	0	0	3
		% of G2	10,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,4%
	Az beğendim	Count	16	14	1	2	0	33
		% of G2	53,3%	31,1%	4,3%	10,0%	,0%	26,4%
	Orta	Count	4	11	6	2	1	24
		% of G2	13,3%	24,4%	26,1%	10,0%	14,3%	19,2%
	Beğendim	Count	2	15	14	9	0	40
		% of G2	6,7%	33,3%	60,9%	45,0%	,0%	32,0%
Total	Çok beğendim	Count	5	5	2	7	6	25
		% of G2	16,7%	11,1%	8,7%	35,0%	85,7%	20,0%
		Count	30	45	23	20	7	125
			% of G2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 8.

H1 * H2 Crosstabulation

			H2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
H1	Hiç beğenmedim	Count	50	4	0	1	0	55
		% of H2	63,3%	11,4%	,0%	25,0%	,0%	44,0%
	Az beğendim	Count	27	21	0	0	0	48
		% of H2	34,2%	60,0%	,0%	,0%	,0%	38,4%
	Orta	Count	1	7	2	2	0	12
		% of H2	1,3%	20,0%	50,0%	50,0%	,0%	9,6%
	Beğendim	Count	1	2	1	1	0	5
		% of H2	1,3%	5,7%	25,0%	25,0%	,0%	4,0%
Total	Çok beğendim	Count	0	1	1	0	3	5
		% of H2	,0%	2,9%	25,0%	,0%	100,0%	4,0%
		Count	79	35	4	4	3	125
			% of H2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 9.

I1 * I2 Crosstabulation

			I2					Total
			Hiç ilginç değil	Az İlginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
I1	Hiç beğenmedim	Count	2	3	0	0	0	5
		% of I2	11,1%	5,1%	,0%	,0%	,0%	4,0%
	Az beğendim	Count	7	15	1	0	0	23
		% of I2	38,9%	25,4%	5,9%	,0%	,0%	18,5%
	Orta	Count	2	20	3	1	0	26
		% of I2	11,1%	33,9%	17,6%	3,8%	,0%	21,0%
	Beğendim	Count	6	20	13	19	0	58
		% of I2	33,3%	33,9%	76,5%	73,1%	,0%	46,8%
	Çok beğendim	Count	1	1	0	6	4	12
		% of I2	5,6%	1,7%	,0%	23,1%	100,0%	9,7%
Total	Count	18	59	17	26	4	124	
	% of I2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Görüntü 10.

J1 * J2 Crosstabulation

			J2					Total
			Hiç ilginç değil	Az İlginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
J1	Hiç beğenmedim	Count	2	0	0	0	3	5
		% of J2	5,1%	,0%	,0%	,0%	60,0%	4,0%
	Az beğendim	Count	18	16	2	1	0	37
		% of J2	46,2%	39,0%	10,0%	5,3%	,0%	29,8%
	Orta	Count	7	12	4	0	0	23
		% of J2	17,9%	29,3%	20,0%	,0%	,0%	18,5%
	Beğendim	Count	9	11	14	10	1	45
		% of J2	23,1%	26,8%	70,0%	52,6%	20,0%	36,3%
	Çok beğendim	Count	3	2	0	8	1	14
		% of J2	7,7%	4,9%	,0%	42,1%	20,0%	11,3%
Total	Count	39	41	20	19	5	124	
	% of J2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Görüntü 11.

K1 * K2 Crosstabulation

			K2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
K1	Hiç beğenmedim	Count	11	1	1	2	0	15
		% of K2	37,9%	2,0%	4,3%	9,5%	,0%	12,0%
	Az beğendim	Count	16	20	3	3	0	42
		% of K2	55,2%	40,0%	13,0%	14,3%	,0%	33,6%
	Orta	Count	2	13	6	1	0	22
		% of K2	6,9%	26,0%	26,1%	4,8%	,0%	17,6%
	Beğendim	Count	0	14	12	15	2	43
		% of K2	,0%	28,0%	52,2%	71,4%	100,0%	34,4%
	Çok beğendim	Count	0	2	1	0	0	3
		% of K2	,0%	4,0%	4,3%	,0%	,0%	2,4%
Total	Count	29	50	23	21	2	125	
	% of K2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Görüntü 12.

L1 * L2 Crosstabulation

			L2					Total
			Hiç ilginç değil	Az İlginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
L1	Hiç beğenmedim	Count	3	2	0	0	0	5
		% of L2	15,8%	4,5%	,0%	,0%	,0%	4,0%
	Az beğendim	Count	12	20	12	9	1	54
		% of L2	63,2%	45,5%	57,1%	27,3%	12,5%	43,2%
	Orta	Count	2	15	5	8	0	30
		% of L2	10,5%	34,1%	23,8%	24,2%	,0%	24,0%
	Beğendim	Count	2	7	4	15	7	35
		% of L2	10,5%	15,9%	19,0%	45,5%	87,5%	28,0%
	Çok beğendim	Count	0	0	0	1	0	1
		% of L2	,0%	,0%	,0%	3,0%	,0%	,8%
Total	Count	19	44	21	33	8	125	
	% of L2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Görüntü 13.

M1 * M2 Crosstabulation

			M2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
M1	Hiç beğenmedim	Count	1	2	0	0	0	3
		% of M2	12,5%	6,9%	,0%	,0%	,0%	2,4%
	Az beğendim	Count	4	6	2	2	0	14
		% of M2	50,0%	20,7%	8,7%	4,3%	,0%	11,2%
	Orta	Count	0	5	10	3	0	18
		% of M2	,0%	17,2%	43,5%	6,4%	,0%	14,4%
	Beğendim	Count	3	16	11	35	10	75
		% of M2	37,5%	55,2%	47,8%	74,5%	55,6%	60,0%
	Çok beğendim	Count	0	0	0	7	8	15
		% of M2	,0%	,0%	,0%	14,9%	44,4%	12,0%
Total	Count		8	29	23	47	18	125
	% of M2		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 14.

N1 * N2 Crosstabulation

			N2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
N1	Hiç beğenmedim	Count	2	0	0	0	0	2
		% of N2	50,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,6%
	Az beğendim	Count	0	0	1	0	0	1
		% of N2	,0%	,0%	5,3%	,0%	,0%	,8%
	Orta	Count	1	6	6	0	0	13
		% of N2	25,0%	27,3%	31,6%	,0%	,0%	10,4%
	Beğendim	Count	0	13	9	31	0	53
		% of N2	,0%	59,1%	47,4%	58,5%	,0%	42,4%
	Çok beğendim	Count	1	3	3	22	27	56
		% of N2	25,0%	13,6%	15,8%	41,5%	100,0%	44,8%
Total	Count		4	22	19	53	27	125
	% of N2		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 15.

O1 * O2 Crosstabulation

		O2					Total
		Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
O1	Hiç beğenmedim	Count	0	2	0	0	2
		% of O2	,0%	5,7%	,0%	,0%	1,6%
	Az beğendim	Count	11	14	0	1	26
		% of O2	64,7%	40,0%	,0%	2,5%	20,8%
	Orta	Count	3	13	4	5	25
		% of O2	17,6%	37,1%	25,0%	12,5%	20,0%
	Beğendim	Count	3	5	12	28	61
		% of O2	17,6%	14,3%	75,0%	70,0%	48,8%
Total	Çok beğendim	Count	0	1	0	6	11
		% of O2	,0%	2,9%	,0%	15,0%	8,8%
	Total	Count	17	35	16	40	125
		% of O2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 16.

P1 * P2 Crosstabulation

		P2				Total
		Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
P1	Orta	Count	2	4	0	6
		% of P2	50,0%	50,0%	,0%	4,8%
	Beğendim	Count	2	0	8	17
		% of P2	50,0%	,0%	47,1%	13,6%
	Çok beğendim	Count	0	4	9	102
		% of P2	,0%	50,0%	52,9%	81,6%
Total	Count	4	8	17	96	125
	% of P2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 17.

R1 * R2 Crosstabulation

			R2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
R1	Az beğendim	Count	4	6	2	0	0	12
		% of R2	33,3%	14,3%	5,9%	,0%	,0%	9,6%
	Orta	Count	4	11	9	1	0	25
		% of R2	33,3%	26,2%	26,5%	3,3%	,0%	20,0%
	Beğendim	Count	3	21	16	19	0	59
		% of R2	25,0%	50,0%	47,1%	63,3%	,0%	47,2%
	Çok beğendim	Count	1	4	7	10	7	29
		% of R2	8,3%	9,5%	20,6%	33,3%	100,0%	23,2%
Total	Count		12	42	34	30	7	125
	% of R2		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 18.

S1 * S2 Crosstabulation

			S2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
S1	Hiç beğenmedim	Count	26	3	0	0	0	29
		% of S2	35,6%	7,9%	,0%	,0%	,0%	23,2%
	Az beğendim	Count	38	17	1	1	0	57
		% of S2	52,1%	44,7%	20,0%	14,3%	,0%	45,6%
	Orta	Count	8	7	2	1	0	18
		% of S2	11,0%	18,4%	40,0%	14,3%	,0%	14,4%
	Beğendim	Count	1	11	2	5	2	21
		% of S2	1,4%	28,9%	40,0%	71,4%	100,0%	16,8%
Total	Count		73	38	5	7	2	125
	% of S2		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 19.

T1 * T2 Crosstabulation

			Hiç ilginç değil	Az ilginç	T2 Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	Total
T1	Hiç beğenmedim	Count	7	1	0	0	0	8
		% of T2	43,8%	3,7%	,0%	,0%	,0%	6,4%
	Az beğendim	Count	2	3	0	0	0	5
		% of T2	12,5%	11,1%	,0%	,0%	,0%	4,0%
	Orta	Count	5	10	5	2	0	22
		% of T2	31,3%	37,0%	18,5%	4,9%	,0%	17,6%
	Beğendim	Count	2	13	14	31	3	63
		% of T2	12,5%	48,1%	51,9%	75,6%	21,4%	50,4%
	Çok beğendim	Count	0	0	8	8	11	27
		% of T2	,0%	,0%	29,6%	19,5%	78,6%	21,6%
Total		Count	16	27	27	41	14	125
		% of T2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 20.

U1 * U2 Crosstabulation

			Hiç ilginç değil	Az ilginç	U2 Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	Total
U1	Hiç beğenmedim	Count	29	1	0	0	0	30
		% of U2	45,3%	2,2%	,0%	,0%	,0%	24,0%
	Az beğendim	Count	31	19	4	0	0	54
		% of U2	48,4%	42,2%	57,1%	,0%	,0%	43,2%
	Orta	Count	3	19	2	2	0	26
		% of U2	4,7%	42,2%	28,6%	33,3%	,0%	20,8%
	Beğendim	Count	1	6	1	3	0	11
		% of U2	1,6%	13,3%	14,3%	50,0%	,0%	8,8%
	Çok beğendim	Count	0	0	0	1	3	4
		% of U2	,0%	,0%	,0%	16,7%	100,0%	3,2%
Total		Count	64	45	7	6	3	125
		% of U2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 21.

V1 * V2 Crosstabulation

			V2					Total
			Hiç ilginç değil	Az İlginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
V1	Hiç beğenmedim	Count	13	0	0	0	0	13
		% of V2	23,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	10,4%
	Az beğendim	Count	26	20	2	0	0	48
		% of V2	47,3%	35,7%	33,3%	,0%	,0%	38,4%
	Orta	Count	11	23	0	0	0	34
		% of V2	20,0%	41,1%	,0%	,0%	,0%	27,2%
	Beğendim	Count	5	13	4	5	1	28
		% of V2	9,1%	23,2%	66,7%	100,0%	33,3%	22,4%
	Çok beğendim	Count	0	0	0	0	2	2
		% of V2	,0%	,0%	,0%	,0%	66,7%	1,6%
Total	Count	55	56	6	5	3	125	
	% of V2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Görüntü 22.

Y1 * Y2 Crosstabulation

			Y2					Total
			Hiç ilginç değil	Az İlginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
Y1	Az beğendim	Count	10	8	0	0	0	18
		% of Y2	45,5%	21,1%	,0%	,0%	,0%	14,4%
	Orta	Count	7	8	3	1	0	19
		% of Y2	31,8%	21,1%	21,4%	2,3%	,0%	15,2%
	Beğendim	Count	5	22	11	35	3	76
		% of Y2	22,7%	57,9%	78,6%	81,4%	37,5%	60,8%
	Çok beğendim	Count	0	0	0	7	5	12
		% of Y2	,0%	,0%	,0%	16,3%	62,5%	9,6%
Total	Count	22	38	14	43	8	125	
	% of Y2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Görüntü 23.

Q1 * Q2 Crosstabulation

			Q2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
Q1	Hiç beğenmedim	Count	1	0	0	0	0	1
		% of Q2	4,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	,8%
	Az beğendim	Count	3	12	0	0	0	15
		% of Q2	12,5%	24,0%	,0%	,0%	,0%	12,0%
	Orta	Count	10	13	3	0	0	26
		% of Q2	41,7%	26,0%	13,0%	,0%	,0%	20,8%
	Beğendim	Count	10	24	18	13	1	66
		% of Q2	41,7%	48,0%	78,3%	54,2%	25,0%	52,8%
Total	Çok beğendim	Count	0	1	2	11	3	17
		% of Q2	,0%	2,0%	8,7%	45,8%	75,0%	13,6%
		Count	24	50	23	24	4	125
			% of Q2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 24.

W1 * W2 Crosstabulation

			W2					Total
			Hiç ilginç değil	Az ilginç	Orta derecede ilginç	İlginc	Çok ilginç	
W1	Hiç beğenmedim	Count	20	0	0	0	0	20
		% of W2	39,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	16,0%
	Az beğendim	Count	24	31	4	2	0	61
		% of W2	47,1%	70,5%	40,0%	11,8%	,0%	48,8%
	Orta	Count	4	8	2	4	0	18
		% of W2	7,8%	18,2%	20,0%	23,5%	,0%	14,4%
	Beğendim	Count	0	5	4	11	2	22
		% of W2	,0%	11,4%	40,0%	64,7%	66,7%	17,6%
Total	Çok beğendim	Count	3	0	0	0	1	4
		% of W2	5,9%	,0%	,0%	,0%	33,3%	3,2%
		Count	51	44	10	17	3	125
			% of W2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Görüntü 25.

Z1 * Z2 Crosstabulation

			Z2					Total
			Hiç ilginç değil	Az İlginç	Orta derecede ilginç	İlginç	Çok ilginç	
Z1	Hiç beğenmedim	Count	12	0	0	0	0	12
		% of Z2	23,5%	,0%	,0%	,0%	,0%	9,6%
	Az beğendim	Count	34	10	1	0	0	45
		% of Z2	66,7%	19,6%	6,7%	,0%	,0%	36,0%
	Orta	Count	5	28	12	1	0	46
		% of Z2	9,8%	54,9%	80,0%	14,3%	,0%	36,8%
	Beğendim	Count	0	13	2	6	1	22
		% of Z2	,0%	25,5%	13,3%	85,7%	100,0%	17,6%
Total	Count	51	51	15	7	1	125	
	% of Z2	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Ek 5 Terimler Sözlüğü

İngilizce	Türkçe
Affordance	Sağlarlık
Allocentric	Nesne merkezli
Autocentric	Öznel merkezli
Closure	Kapanma
Cognitive	Bilişsel
Coherence	Tutarlılık, uygunluk
Complexity	Karmaşıklık
Continuity	Süreklilik
District	Bölge
Diversive exploration	Saptırıcı keşif
Edge	Sınır
Empiricist	Görgülcü
Figure - Ground	Şekil – Zemin
Immediate	Anlık
Incogruity	Uyumsuzluk
Inferred	Çıkarsanmış
Landmark	Nirengi, özgün odak
Legibility	Okunaklılık
Mystery	Gizemlilik
Node	Düğüm
Novelty	Yenilik
Optical flow	Optik akış
Path	Güzergah
Predicted	Tahmini
Proximity	Yakınlık
Similarity	Benzerlik
Specific exploration	Özgül keşif
Surroundedness	Kuşatılmışlık

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Işıl ÇAKCI

Doğum Yeri: Ankara

Doğum Tarihi: 09.10.1979

Medeni Hali: Bekar

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise: Özel Yükseliş Koleji Lisesi (1993-1996)

Lisans: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (1996-2000)

Yüksek Lisans: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (2000-2002)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (2002-2007)

Yayınları (SCI ve diğer)

Mehlig, A.; Çakcı, I. 2007. Urban Participation of Rural to Urban Migrants: Attitudes Towards Open Green Spaces in Ankara. International conference:New concepts and approaches for urban and regional policy and planning? 2-3 April 2007.Leuven, Belgium.

Arslan, M.; Erdinç, L.; Çakcı, I. 2006. Yer Örtücü Bitkilerinden Peyzaj Mimarlığı Çalışmalarında Yararlanma Olanakları. III.Ulusal Süs Bitkileri Kongresi, İzmir.

Yılmaz, O.; Şahin, Ş.; Çakcı, I., Yılmaz, T. ve Memlük, M. 2006. Tasarım ve Planlamada Ortak Eğitim: Uluslararası Mevcut Durumun Analizi. PEMAT 2006.

Şahin, Ş.; Dilek, F.; **Çakıcı, I.** Ve Köylü, P. 2005. Akdağ Tabiat Parkı Koruma ve Rekreasyon Amaçlı Peyzaj Planlaması. Kırsal Çevre Yıllığı 2005. Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, Ankara.

Çakıcı, I. ve Çelem, H., 2004. Gelişmekte Olan Ülkelerde Kentsel Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Çok Amaçlı Kent Ormancılığı Uygulamaları. I. Ulusal Kent Ormancılığı Kongresi, Ankara.

Çakıcı, I. 2004. Küçük Meşe Palamutlarından. (Çeviri: Eleanor Silk, From Small Acorns). Peyzaj Mimarlığı Dergisi. TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayını – 2004 1\2. Ankara.

Memlük, M.; **Çakıcı, I.**; Oruçkaptan, A. 2003. Üniversite Yerleşke Planlaması ve Çevre Düzenlemesinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi. I. Ulusal Üniversite Yerleşke Planlaması ve Çevre Düzenlemesi Çalıştayı, 16 – 18 Ekim 2003. Malatya.